

بسم الله الرحمن الرحيم

جزوه جمع بندی تاریخ معاصر ایران یازدهم عمومی جهت

استفاده برای امتحان نهایی

سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

تهیه کننده: بهرام شفیعی

سرگروه تاریخ منطقه آب پخش

آدرس وبلاگ شخصی:

Iran10000.blogfa.com

درس اول: «حکومت قاجار از آقامحمدخان تا محمدشاه»**بنیاد سلسله قاجار توسط آقامحمدخان**

❖ ایل قاجار: ص ۱۷

❖ ایل قاجار از ترکمنان بودند که در زمان مغولان به ایران کوچ کردند.

❖ روابط نادر با قاجارها: ص ۱۷

❖ به علت حمایت آنها از حکومت صفوی، نادرشاه با آنها میانه خوبی نداشت.

❖ آخرین فرمانروای زند و اولین پادشاه قاجار: ص ۱۷

❖ لطفعلی خان - آقا محمد خان

جنگهای ایران و روس

❖ علت شروع جنگهای دوره اول ایران و روسیه: ص ۱۸

❖ تاخت و تاز روس ها در گرجستان و ایالتهای دیگر

❖ به موجب عهدنامه گلستان: ص ۱۹

❖ ۱. ایالت های؛ داغستان و گرجستان به روسیه واگذار شد شهرهای؛ باکو، دربند، شیروان، قره باغ، شکی، گنجه، موقان و قسمت بالای تالش به روسیه واگذار شد

❖ ۲. حق کشتیرانی در دریای خزر از ایران سلب شد

❖ ۳. روسیه نیابت سلطنت عباس میرزا را در ایران به رسمیت شناخت.

❖ نتیجه هجوم سیاسی - نظامی دولت های استعمارگر اروپایی به ایران: ص ۲۰

❖ زمینه ساز بیداری اسلامی در ایران شد

❖ علل شکست ایران در جنگهای دوره اول با روسیه ص ۲۰

❖ - ضعف و غفلت فتحعلی شاه و دربارش

❖ - خیانت انگلستان

دوره دوم جنگ های ایران و روس

❖ علت شروع جنگها دوره دوم جنگ های ایران و روس (۱۲۰۶-۱۲۰۴ش): ص ۱۷

❖ ۱. بدرفتاری روسها با ساکنان مناطقی که طبق عهدنامه گلستان به آنها واگذار شده بود

❖ ۲. ابهام در تعیین خط مرزی بین ایران و روس در معاهده گلستان که موجب دست درازی روسها به خاک ایران، از جمله اراضی اطراف ایروان و آذربایجان شد

❖ فرمانده سپاه ایران در جنگهای دوره اول و دوم در جنگ با روسیه: ص ۱۹-۲۱

❖ عباس میرزا

❖ به موجب عهدنامه ترکمانچای: ص ۲۱

❖ ۱. علاوه بر سرزمینهایی که در عهدنامه گلستان به روسها واگذار شده بود ایروان، نخجوان و بخشی از دشت مغان نیز از ایران جدا شد

❖ ۲. رود ارس به عنوان مرز دو کشور تعیین شد.

❖ ۳. ایران متعهد به پرداخت پنج میلیون تومان غرامت به روسیه شد

❖ ۴. حق کاپیتولاسیون یا قضاوت کنسولی بر ایران تحمیل شد

❖ حق قضاوت کنسولی یا کاپیتولاسیون ص ۲۱

❖ به موجب این حق، هرگاه اتباع روسی مقیم ایران مرتکب جرمی می شدند، دادگاه های ایران حق رسیدگی نداشتند، بلکه مراجع قضایی دولت روسیه می بایست به آن جرم رسیدگی می کردند.

روابط ایران و فرانسه

❖ علت امضای قرارداد فین کن اشتاین با ایران: ص ۲۲

❖ ناپلئون که از حمله مستقیم به انگلستان ناتوان بود، قصد داشت با تصرف مستعمره های انگلیس این کشور را شکست دهد. هند مهمترین مستعمره انگلیس بود که دسترسی به آن از طریق ایران امکان پذیر بود. به همین منظور قرارداد فین کن اشتاین را با ایران بست.

❖ مفاد عهدنامه فین کن اشتاین: ص ۲۲

❖ الف: تعهدات فرانسه ۱. فرانسه متعهد شد که ایران را در جنگ با روسیه کمک کند
❖ ب: تعهدات ایران ۱. برای حمله به متصرفات انگلستان در هند با افغانها و قبایل هرات و قندهار متحد شود. ۲. به انگلستان اعلان جنگ دهد. ۳. در صورت لشکر کشی ناپلئون به هند، اجازه عبور لشکر او از ایران را بدهد.

❖ عهدنامه تیلست: ص ۲۲

❖ میان فرانسه و روسیه امضا شد.

روابط ایران و انگلستان

❖ علت علاقه انگلستان به روابط با ایران: ص ۲۳

❖ انگلستان ایران را سدّ محکمی در برابر تهاجم به مستعمره های خود در هندوستان می دانست، و علاقه مند بود که در برابر ایران نفوذ کند.

❖ بر اساس عهدنامه مجمل، انگلیس متعهد شد: ص ۲۲

❖ هرگاه نیروهای نظامی دولتهای اروپایی به ایران حمله کنند، نیروی نظامی در اختیار ایران قرار دهد. یا به دولت ایران کمک مالی کند.

❖ عهدنامه مفصل میان ایران و انگلیس: ص ۲۲

❖ الف: تعهدات ایران

❖ ۱. قبول حکمیت نماینده انگلیس در اختلافات مرزی خود با روسیه

❖ ۲. خودداری از بستن قرارداد با روسیه یا هر دولت سومی که دشمن انگلیس باشد

❖ ۳. استخدام نکردن افراد نظامی برای آموزش سپاه ایران از کشورهایی که با انگلیس روابط دوستانه ندارند

❖ ب: تعهدات انگلستان

❖ ۱. اگر دولت ثالثی به خاک ایران تعرض کند، انگلستان حتی المقدور از کمک به ایران خود داری نکند

❖ ۲. انگلستان از کمک به سرکشان و شاهزادگانی که علیه تاج و تخت پادشاه قاجار قیام کنند، خودداری کند

جنگ هرات

❖ علت توجه فتحعلی شاه به به شرق ایران و بازپس گیری هرات: ص ۲۴

❖ پس از پایان جنگهای ایران و روسیه، فتحعلی شاه برای جبران ناکامی های خود متوجه شرق ایران و بازپس گیری هرات شد.

❖ روسها نیز به دو دلیل ایران را در حمله به هرات تشویق می کردند: ص ۲۴

❖ به علت رقابت با انگلستان؛ به خطر افتادن مستعمره های انگلیس در هند را به مصلحت خود می دانستند

❖ ۲. مشغول شدن ایران در جنگ هرات را باعث فراموشی ایالت های از دست رفته شمال می دانستند.

معاهده دوم ارزنة الروم

❖ سابقه روابط عثمانی و ایران: ص ۲۵

❖ ایران و عثمانی از دوره صفوی با هم اختلاف داشتند

❖ علت درگیری ایران و عثمانی در زمان محمدشاه: ص ۲۵

❖ در زمان حکومت محمد شاه اختلافات تشدید شد و به درگیری های پراکنده انجامید.

- ❖ طرفین در حضور نمایندگان روسیه و انگلستان در شهرارزنه الروم به مذاکره پرداختند و عهدنامه ارزنه‌الروم امضا شد: ص ۲۵
- ❖ نماینده ایران در این مذاکرها میرزا تقی خان فراهانی امیر نظام با حضور نمایندگان انگلیس و روسیه
- ❖ **تعهدات طرفین:**
- ❖ الف: ایران
- ❖ ۱. دولت ایران از ادعای خود درباره بعضی مناطق از جمله سلیمانیه دست برداشت .
- ❖ ب: عثمانی
- ❖ ۲. حاکمیت ایران برخرمشهر و ساحل چپ ارونرود و کشتیرانی در آن را به رسمیت شناخت.
- ❖ ۳. متعهد شد که از آزار و اذیت زائران ایرانی عتبات عالیات جلوگیری کند.
- ❖ ۴. تسهیلات لازم برای بازرگانان کشورما در آن سرزمین فراهم آورد.

نتایج و عبرت‌های دو جنگ ایران و روس

- ❖ **نتایج و عبرت‌های دو جنگ ایران و روس**
- ❖ ۱- بی‌اعتمادی کامل به اروپاییان
- ❖ ۲- عدم اتکا به قدرتی دیگر در مبارزه با یک قدرت خارجی
- ❖ ۳- زمینه برای ورود مبلغین غربی و نفوذ فرهنگی در ایران
- ❖ ۴- مذاکراتی که طی این دو جنگ انجام شد، برای سرگرم کردن ایرانیان و تأمین منافع دولت‌های استعمارگر بود.
- ❖ ۵- اعلام بسیج عمومی علما بزرگترین محرک ملی در برابر بیگانگان بود.

درس دوم: دوران ناصرالدین‌شاه

موضوعات مهم دوران ناصرالدین‌شاه

- ❖ **دوران طولانی سلطنت ناصرالدین شاه (۵۰ سال) با چند موضوع شناخته می شود: ص ۲۷**
- ❖ ۱. قتل صدراعظم میرزا تقی خان امیرکبیر
- ❖ ۲. آشنایی تدریجی گروهی از ایرانیان با پیشرفت های اروپائیان
- ❖ ۳. واگذاری امتیازات به بیگانگان

صدارت امیرکبیر

- ❖ **اقدامات امیر کبیر در دوران صدارت: ص ۲۸**
- ❖ ۱. لغو لقب های طولانی و بی معنی و اکتفا به کلمه جناب ۲. منع رشوه خواری و برقراری حقوق ثابت برای مأموران دولتی
- ❖ ۳. فرستادن شاگردانی به اروپا ۴. استخدام معلمان و استادان خارجی ۵. ترجمه کتاب و نشر روزنامه ۶. تأسیس مدرسه عالی در تهران و ارائه طرح مدرسه دارالفنون ۷. جلوگیری از دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران ۸. دفع فتنه ی سالار در خراسان و فرقه بابیه ۹. تقویت ارتش ملی کشور ۱۰. تلاش در جهت استقلال اقتصادی و توسعه ی صنعتی ایران

واگذاری امتیازات به بیگانگان

- ❖ **دولت‌های استعماری، روزبه‌روز برنفوذ خود در کشورهای دیگر می‌افزودند:**
- ❖ کشورهای اروپایی با برده داری گسترده و ثروت حاصل از غارت ملت های آسیایی و آفریقایی، توانستند شرایط اقتصادی و اجتماعی برای انقلاب علمی و صنعتی را فراهم کرده و به جهشی در رشد اقتصادی دست پیدا کنند. در نتیجه، به بازارهای مصرف و مواد اولیه ارزان قیمت نیاز داشتند.
- ❖ **امتیازات استعماری واگذار شده به انگلستان: ص ۲۹**
- ❖ ۱- امتیاز رویتزر ۲- امتیاز لاتاری ۳- امتیاز توتون و تنباکو
- ❖ **علت واگذاری امتیازات از دوره ناصرالدین‌شاه به اروپاییان: ص ۲۹**

- ❖ دولت ایران به ویژه از عهد ناصرالدین شاه که با هزینه های خوشگذرانی ها و مسافرت های او به اروپا روبه رو بود، با واگذاری امتیازات به دولت های استعماری - روس و انگلیس - سعی در تأمین این مخارج داشت.
- ❖ نقش عالمان دین در مقابله با واگذاری امتیازات: ص ۳۰
- ❖ علمای دین که پناهگاه مردم در مبارزه با بیگانگان بودند، در ناکام گذاردن استعمارگران و عاملان آنان در رسیدن به هدف های شومشان، تأثیر بسیار داشتند

نهضت تحریم تنباکو

- ❖ قرارداد تالبوت (رژی یا توتون و تنباکو): ص ۳۲
- ❖ توسط ناصرالدین شاه و دادن امتیاز خرید و فروش توتون و تنباکو در داخل و خارج ایران را به مدت ۵۰ سال به یک انگلیسی به نام تالبوت داد. (شرکت رژی)
- ❖ امتیاز توتون و تنباکو با چه شرایطی به تالبوت واگذار شد؟ آن را با امتیازی که دولت عثمانی به یک شرکت خارجی واگذار کرده بود، مقایسه کنید. ص ۳۲
- ❖ ناصرالدین شاه این امتیاز را برابر دریافت سالانه پانزده هزار لیره و یک چهارم سود سالیانه واگذار کرد.
- ❖ مقایسه: در حالی که دولت عثمانی، این امتیاز را برابر دریافت سالانه هفتصد هزار لیره به یک کمپانی خارجی واگذار کرده بود.
- ❖ علت اعتراض مردم: ص ۳۲
- ❖ فروش محصول توتون و تنباکو با بهای کمی به بیگانه و خرید آن به قیمت گزافی.
- ❖ فتوای تحریم تنباکو: ص ۳۳
- ❖ توسط آیت الله میرزای شیرازی
- ❖ پیامدها و نتایج نهضت تحریم تنباکو: ص ۳۴-۳۵
- ❖ ۱- تسلیم شاه و لغو امتیاز داخلی و خارجی دخانیات ۲- انسجام بیشتر مرجعیت شیعه، علما و مردم متدین ایران و رسیدن بیداری اسلامی در ایران به بلوغ فکری و سیاسی ۳- وارد آمدن ضربه ی سخت بر استعمارگران و عاملان داخلی آنها و باورکردن مردم بر توانایی ایستادگی در برابر استبداد داخلی و استعمار خارجی. ۴- بیداری ایرانیان و آغاز نهضت مشروطه ۵- ایستادگی در برابر مقتدرترین دولت آن زمان و وادار کردن آن به پذیرش خواسته های خود.

درس سوم: زمینه های نهضت مشروطه

زمینه های نهضت مشروطه

- ❖ زمینه های نهضت مشروطه: ص ۳۸
- ❖ ۱- از دست رفتن سرزمین هایی از چهار سوی ایران ۲- غلبه ی استعمار بر مملکت
- ❖ ۳- استبداد دستگاه حاکم ۴- مخالفت های مردم و علما با استبداد و استعمار
- ❖ ۵- ورود اندیشه های جدید

از دست رفتن بخش هایی از سرزمین ایران

- ❖ سرزمین های جدا شده توسط روسیه: ص ۳۷
- ❖ کل قفقاز در شمال غربی (کشورهای کنونی گرجستان، ارمنستان و جمهوری آذربایجان) و منطقه ماوراءالنهر در شمال شرقی (شامل کشورهای قزاقستان، تاجیکستان و ترکمنستان کنونی)
- ❖ سرزمین های جدا شده توسط انگلستان: ص ۳۷
- ❖ ایالت های هرات و قندهار؛ و بخش بزرگی از بلوچستان

غلبه استعمار بر مملکت

- ❖ علل توجه کشورهای استعمارگر به ایران: ص ۳۸

❖ موقعیت ویژه جغرافیایی - منابع سرشار مواد اولیه

❖ زمینه سلطه بیگانگان بر مملکت در دوره قاجار: ص ۳۸

❖ ۱. ضعف حکومت قاجار ۲. طمع ورزی و فساد مالی درباریان . دادن قرض به بیگانگان

❖ بارزترین نتیجه سلطه بیگانگان بر مملکت: ص ۳۸

❖ امتیازاتی بود که به خارجیان داده شد.

❖ عواملی که احساسات ملی را جریحه دار کرده بود: ص ۳۹

❖ دادن امتیازات، گرفتن وام، اعمال حق کاپیتولاسیون و دخالت بیگانه در امور ایران احساسات ملی را جریحه دار کرده بود.

استبداد دستگاه حاکم:

❖ بنیاد حکومت قاجار: ص ۳۹

❖ حکومت قاجار بر بنیاد استبداد متکی بود

❖ عوامل مخالفت های مردم و علما با استبداد و استعمار در دوره قاجار: ص ۳۹

❖ ۱- توجه مردم به آموزه های دینی مانند عدالت خواهی، امر به معروف و لزوم دفع ظلم که در آیات قرآن کریم و سیره

معصومین به آن پرداخته شده است

❖ ۲- مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع میدانست و مشروعیت نسبی قدرت حاکم، مشروط به پاسداری از باورهای

دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود.

❖ مهم ترین ثمره فعالیت های فکری علما در دوره قاجار: ص ۴۰

❖ پیروزی در نهضت تنباکو

❖ نتایج نهضت تحریم تنباکو: ص ۴۰

❖ ۱- آشکار شدن قدرت و رهبری روحانیون شیعه در صحنه سیاسی

❖ ۲- آسیب پذیری استبداد داخلی و استعمار خارجی در برابر اراده ملت

❖ اساس نهضت مشروطه: ص ۴۰

❖ بر مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی و تلاش برای برقراری عدالت در مملکت

❖ هدف از ایجاد عدالت خانه و «دارالشورا»: ص ۴۹

❖ قدرت و اختیارات پادشاه و حاکم را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام گسیختگی آنها جلوگیری کند.

ورود اندیشه های جدید:

❖ زمینه های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران: ص ۴۰

❖ اعزام دانشجو به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج، و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف

❖ روزنامه های زمان قاجار: ص ۴۱

❖ ۱. روزنامه های منتشر شده در داخل دولتی و غیر دولتی

❖ دولتی - کاغذ اخبار اولین روزنامه ایرانی توسط میرزا صالح شیرازی، وقایع اتفاقیه توسط امیرکبیر با هدف رشد آگاهی

سیاسی و اجتماعی مردم

❖ ۲. روزنامه های منتشر شده در خارج - «عروة الوثقی»، «قانون»

❖ سفرنامه ی میرزا صالح شیرازی و سیاحت نامه ی ابراهیم بیگ: ص ۴۱

❖ الف - سفرنامه میرزا صالح شیرازی (از اولین دانشجویان اعزامی به خارج) - میرزا صالح شیرازی در سفرنامه خود به روشنی از

اندیشه های نوین غربی، به ویژه نظام حکومت مشروطه انگلیس، تعریف و تمجید کرده است.

❖ ب- سیاست نامه ابراهیم بیگ - در این سفرنامه، اوضاع نابسامان کشور به زبان ساده بیان گردیده و در مقابل، از ویژگی های

مثبت تمدن غرب سخن گفته است.

❖ نوشته‌های مؤثر در مشروطه خواهی: ص ۴۱

❖ - نوشته های میرزاملکم خان ، میرزا یوسف خان مستشارالدوله ، عبدالرحیم خان طالبوف و میرزا فتحعلی آخوندزاده آثاری هستند که در پیدایش مشروطه خواهی مؤثر بودند.

❖ ویژگی‌های بارز افکار روشنفکران عصر قاجار: ص ۴۱

- ❖ ۱- پذیرش اندیشه های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه
- ❖ ۲- در آمیختن نهضت مشروطه طلبی مردم، عدالتخواهی ، نفی استبداد و استعمار را با عقاید برخاسته از اندیشه های غربی خود.

درس چهارم: آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه

سلطنت مظفردالدین شاه

❖ ترور ناصرالدین شاه: ص ۴۳

- ❖ ترور ناصرالدین شاه آخرین نمونه نارضایتی مردم و به سلطنت رسیدن مظفردالدین شاه
- ❖ انتخاب عین الدوله به صدراعظمی
- ❖ عواملی که در دوره ی مظفردالدین شاه کشور را در آستانه یک شورش عمومی قرار داد: ص ۴۳
- ❖ ۱ -انتشار ماجراهایی از مسافرت شاه به اروپا در روزنامه ها
- ❖ ۲- خشونت عین الدوله و حاکمان ایالت ها
- ❖ ۳ -فقر عمومی
- ❖ ۴ - رکود شدید اقتصادی

حوادث شتاب دهنده جنبش مشروطیت

❖ حوادث شتاب دهنده جنبش مشروطیت: ص ۴۴

- ❖ ۱ .ماجرای نوز بلژیکی ۲ .نارضایتی مردم ایالت ها ۳ .ماجرای بانک استقراضی روس
- ❖ ۴ .فلک شدن بازرگانان ۵ .مهاجرت صغری ۶ .مهاجرت کبری

ماجرای نوز بلژیکی

❖ رهبران حرکت علیه نوز بلژیکی: ص ۴۴

❖ آیت الله بهبهانی با اتحاد با آیت الله طباطبایی

ماجرای بانک استقراضی روس

❖ ماجرای بانک استقراضی روس: ص ۴۶

- ❖ آیت الله سیدمحمد طباطبایی به شدت احداث بانک توسط روس ها اعتراض کرد.
- ❖ آیت الله سیدمحمد طباطبایی و سیدعبدالله بهبهانی و روحانی دیگری میرزا مصطفی آشتیانی به همراه مردم تهران در یک حرکت عمومی، ساختمان مذکور را با خاک یکسان کردند

مهاجرت صغرا

❖ مهاجرت صغری: ص ۴۷

- ❖ مهاجرت روحانیون و مردم به شهر ری و تحصن در صحن حضرت عبدالعظیم به مهاجرت صغری مشهور است.
- ❖ اولین مرحله اتحاد نیروهای ضد استبداد: ص ۴۷
- ❖ مهاجرت صغری

❖ واسطه رسانده شدن خواسته‌های مهاجران به گوش شاه: ص ۴۷

❖ مهاجران سفیر عثمانی را واسطه قرار داده و خواسته های خود را به گوش شاه رساند.

❖ مهم ترین خواسته های مردم در مهاجرت صغریا: ص ۴۸

- ❖ ۱. ایجاد عدالت خانه در همه شهرها برای رسیدگی به شکایات مردم
- ❖ ۲. عمل به قانون اسلامی به طور دقیق و به دور از ملاحظات شخصی
- ❖

مهاجرت کبرا

❖ مهاجرت کبرا: ص ۴۸

- ❖ رهبران مردم، پس از بحث و تبادل نظر، تصمیم گرفتند این بار در اعتراض به اقدام های دولت، به شهر مقدس قم مهاجرت کنند (مهاجرت کبرا)

❖ علت ناگذاری مهاجرت کبرا: ص ۴۸

- ❖ چون این مهاجرت که گسترده تر از مهاجرت قبل بود، به «مهاجرت کبری» معروف شد.

❖ سنت «بست نشینی»: ص ۴۸

- ❖ سنت بست نشینی و تحصن از دیرباز در ایران معمول بوده و بیشتر در مساجد و زیارتگاه ها و اماکن مقدس و مورد احترام مردم صورت می گرفت .

❖ مهم ترین خواسته های مردم در جریان مهاجرت کبری: ص ۴۹

- ❖ ۱. برکناری عین الدوله از صدارت ۲. فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران ۳. ایجاد عدالت خانه ۴. تشکسل دارالشورا (مجلس نمایندگان

❖ اقدامات مظفرالدین شاه در راستای خواسته های مشروطه خواهان : ص ۵۰

- ❖ ۱. مظفرالدین شاه تسلیم خواسته های مردم شد. ۲. عین الدوله را عزل کرد. ۳. فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را صادر کرد . (۱۴ مرداد ۱۲۸۵)

❖ تشکیل اولین دوره مجلس شورای ملی: ص ۵۰

- ❖ اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل شد (۲۸مرداد)

دستاوردهای نهضت مشروطه

❖ دستاوردهای نهضت مشروطه: ص ۵۰

- ❖ از بین رفتن استبداد،
- ❖ قانون اساسی
- ❖ تشکیل مجلس (براساس درس ۴)
- ❖ استقرار پادشاهی مشروطه،
- ❖ انتخابات و حق رأی
- ❖ تفکیک قوا
- ❖ افزایش آگاهی سیاسی ایرانیان
- ❖ رشد بیشتر نشریات.

درس پنجم: «مشروطه در دوره محمدعلی شاه»

سلطنت محمدعلی شاه

❖ جانشین مظفرالدین شاه: ص ۵۲

- ❖ بعد از مظفرالدین شاه ، ولیعهد او ، محمدعلی میرزا به سلطنت رسید. (۲۸ دی ماه ۱۲۸۵ تاج گذاری کرد)

❖ نشانه های بی اعتنایی محمدعلی شاه به مجلس: ص ۵۲

- ❖ عدم دعوت از نمایندگان مجلس در جشن مراسم تاجگذاری در ۲۸ دی ۱۲۸۵- عدم امضای امضای متمم قانون اساسی

تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف‌ها

❖ قانون اساسی مشروطه: ص ۵۳

❖ قانون اساسی مشروطه دارای ۵۱ اصل و دارای ضعف‌های زیادی بود. از حقوق و تکالیف دولت و ملت و بلعکس سخن به میان نیامده بود و لذا متممی بر آن نوشته شد.

❖ اصل دوم متمم قانون اساسی مشروطه: ص ۵۴

❖ در هر دوره از مجلس، هیئتی پنج نفره از مجتهدان و فقیهان اسلام که با اقتضای زمان آشنا بودند، به عنوان عضو، در مجلس شورای ملی شرکت می‌کردند، تا بر قانون‌هایی که تدوین و تصویب می‌شد، نظارت کنند که خلاف قواعد اسلامی و دستورهای شرع نباشد.

❖ عوامل آشفتگی اوضاع در فاصله تدوین متمم قانون اساسی: ص ۵۴

❖ اختلاف درونی مشروطه خواهان از یک سو و مخالفت محمدعلی شاه با نظام مشروطه از سوی دیگر

اهداف انگلستان و روسیه برای مداخله در نهضت مردم

❖ علل مخالفت روس‌ها با نهضت مشروطه ایران: ص ۵۵

❖ ۱- جلوگیری از نفوذ انگلیس در نهضت مشروطه ۲- کمک به محمدعلی شاه که طرفدار روس بود ۳- پیش‌گیری از قیام‌های ملت‌های قفقاز برای گرفتن آزادی

❖ علل حمایت انگلیس از نهضت مشروطه ایران: ص ۵۵

❖ ۱- افزایش اعتبار خود در ایران برای به دست آوردن موقعیتی بهتر از روسیه ۲- به قدرت رساندن مهره‌های انگلیسی در دستگاه حاکم و مجلس

قرارداد ۱۹۰۷ روس و انگلیس

❖ علت امضای قرارداد ۱۹۰۷ میان روسیه و انگلستان و تصمیمات آن: ص ۵۵

❖ حضور آلمان به عنوان یک قدرت جدید در صحنه سیاست جهان و در خطر قرار گرفتن مستعمره‌های روس و انگلیس در جاهای دیگر دنیا، توسط استعمارگر جدید یعنی آلمان.

❖ ایران به سه منطقه تقسیم شد.

❖ علت قرار دادن منطقه بی‌طرف: دو دولت تا حدودی از یکدیگر فاصله بگیرند و از برخوردهای احتمالی بین آنها، جلوگیری شود.

❖ اقدام انقلابی مردم و مجلس: ص ۵۶

❖ الف: مردم؛ به محض اطلاع، هیجان عمومی علیه این دو دولت شکل گرفت ب: مجلس؛ نمایندگان مجلس به اتفاق آرا، قرارداد را رد کردند.

❖ قبل از این نیز مجلس دریافت وام از دولت‌های خارجی را رد کرده بود. با تأسیس بانک ملی و نوز بلژیکی را که پست مهم مالی ایران در دست او بود اخراج کرده بود.

به توپ بستن مجلس و استبداد صغیر

❖ انتخاب امین السلطان: ص ۵۷

❖ محمدعلی شاه، امین السلطان که از مخالفان جدی مشروطه بود را به عنوان نخست وزیر منصوب کرد.

❖ علت و بهانه محمدعلی شاه برای به توپ بستن مجلس: ص ۵۷

❖ محمدعلی شاه در یکی از خیابان‌های تهران مورد سوء قصد قرار گرفت، ولی آسیبی ندید

❖ استبداد صغیر: ص ۵۸

❖ بعد از به توپ بستن مجلس توسط محمدعلی شاه که باعث انحلال مجلس شورای ملی شد و بار دیگر استبداد برقرار شد. این

دوره که حدود یک سال طول کشید را استبداد صغیر می گویند.

مقاومت مردم

❖ مقاومت مردم در دوره استبداد صغیر: ص ۵۸

❖ تبریز آغازگر مقاومت در این دوره بود و دو تن از مجاهدان نام آور آن خطه به نام های ستارخان و باقرخان، بیش از نُه ماه در برابر دشمنان مشروطه مقاومت کردند.

درس ششم: دوره دوم مشروطه (۱۲۸۸-۱۲۹۳ش)

دوره دوم مشروطه (۱۲۸۸-۱۲۹۳ش)

❖ ویژگی های دوره دوم مشروطه: ص ۶۱

❖ ۱- اختلاف های شدید بین طرفداران مشروطه ۲- مداخله های آشکار و سلطه گرانه ی روس و انگلیس در سر نوشت ایران

❖ اقدامات مجلس فاتحان تهران پس از فتح تهران: ص ۶۱

❖ پس از فتح تهران مجلسی فوق العاده، مرکب از سران و رؤسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و وکلای تشکیل شد و به اتفاق

۱- خلع محمدعلی شاه از سلطنت ۲- به سلطنت رساندن پسر دوازده ساله ی او، احمد میرزای ولیعهد

❖ پس از فتح تهران مشروطه خواهانی نظیر ستارخان و باقرخان بسیار ناخشنود و معترض بودند: ص ۶۲

❖ در دولت جدید جمعی از مستبدان و مرتجعان به وزارت و حکمرانی رسیدند و این باعث خشم مشروطه خواهانی نظیر ستارخان و باقرخان شد. همچنین خواستار اخراج تندروهای غربگرا نظیر تقی زاده از مجلس بودند.

شهادت شیخ فضل الله نوری

❖ علت اعدام شیخ فضل الله: ص ۶۳

❖ عده ای اعدام او را انتقام استعمار از روحانیت ایران برای جبران شکست در نهضت تحریم تنباکو و پیشگیری از تکرار مقاومت های مشابه آن می دانند.

تشدید اختلاف و درگیری میان مشروطه خوان

❖ مقایسه افکار و دیدگاه های اعتدالیون و دمکرات ها: ص ۶۴

❖ اعتدالیون؛ مذهب را سدی محکم در برابر ظلم و بی عدالتی می دانستند و اجرای شریعت را دستور کار خود قرار داده بودند.

سید محمد طباطبایی و سید عبدالله بهبهانی از اعضای سرشناس این حزب بودند.

❖ دموکرت ها؛ به رهبری سید حسن تقی زاده بر جدایی دین از سیاست تأکید می ورزیدند تا مشروطه را از جنبه دینی تهی کنند.

مجلس نوپای مشروطه و مداخله بیگانگان

❖ اصلاحات مورگان شوستر: ص ۶۶

❖ شروع به انجام اصلاح هایی دامنه دار در امور مالی و گمرک ها کرد.

❖ درخواست های روسیه در ماجرای مورگان شوستر: ص ۶۶

❖ ۱- اقدام های مورگان شوستر متوقف واو از ایران اخراج شود.

❖ ۲- بدون موافقت روس و انگلیس، از استخدام اتباع خارجی در ایران، خودداری شود.

❖ ۳- هزینه ی لشکر کشی قوای روسیه به ایران را، دولت پرداخت کند..

جنگ جهانی اول و اعلان بی طرفی

❖ گروه های درگیر جنگ جهانی اول: ص ۶۸

❖ جنگ جهانی اول میان دولتهای فرانسه، انگلستان و روسیه در مقابل آلمان و امپراتوری اتریش — مجارستان آغاز شد.

❖ اوضاع ایران در آغاز جنگ جهانی اول: ص ۶۸

❖ ایران از نظر سیاسی و اقتصادی کشوری بحران زده و در اشغال نیروهای بیگانه بود و توان بهره برداری از شرایط جنگ را نداشت.

❖ سیاست ایران در جنگ جهانی اول: ص ۶۸

❖ رئیس الوزرای ایران، مستوفی الممالک اعلان سیاست بی طرفی کرد ولی در این کار موفقیتی به دست نیاورد ، زیرا موقعیت حساس ایران برای نیروهای درگیر جنگ مهم بود.

❖ قرارداد ۱۹۱۵م. و پیامدهای آن: ص ۶۹

❖ با پیوستن دولت عثمانی (همسایه غربی ایران) به متحدین اهمیت ایران برای متفقین دو چندان شد و در نتیجه قرارداد ۱۹۱۵ را امضا کردند و مناطق تحت نفوذ در قرارداد ۱۹۰۷ ، به منطقه اشغالی تبدیل شد.

❖ روسیه در منطقه نفوذ خود قزاق تشکیل داد .

❖ دولت انگلستان نیز به تأسیس پلیس جنوب (۱۹۱۶م.) دست زد و توانست مقاومت دلیرانه رئیس علی دلواری و عشایر تنگستانی را سرکوب کند.

❖ علل به وجود آمدن انحراف در نهضت مشروطه: ص ۷۰

❖ به دلیل مداخله بیگانگان و عوامل وابسته به آنها ، انحرافات در نهضت مشروطه طلبی به وجود آمد.

درس هفتم: کودتای ۱۲۹۹

خروج نیروهای روسیه از ایران در سال ۱۹۱۷م

❖ علت خروج نیروهای روسیه از ایران در سال ۱۹۱۷م.(جنگ جهانی اول): ص ۷۳

❖ با وقوع انقلاب ۱۹۱۷ به حکومت تزارها در روسیه پایان داد. دولت کمونیستی جدید بعد از سرکوب مخالفان داخلی و برقراری اتحاد، تأسیس کشور «اتحاد جماهیر شوروی» را اعلام کرد. حکومت شوروی به سبب سرگرم شدن به مشکلات داخلی خود، نیروهای خود را از شمال ایران بیرون بردند

اهمیت ایران برای انگلستان

❖ مقایسه سیاست انگلستان در ایران قبل و بعد از خروج نیروهای روسیه از ایران: ص ۷۳

❖ – پیش از خارج شدن نیروهای روس جلو گیری از ایجاد حکومت مرکزی مقتدر

❖ – پس از خارج شدن نیروهای روس ایجاد حکومت مرکزی مقتدر

❖ اهداف انگلستان از ایجاد یک دولت مرکزی قدرتمند در ایران: ص ۷۳ و ۷۴

❖ ۱. تثبیت منافع دائمی خود در ایران ۲. کنترل منطقه حساس خاورمیانه ۳. سرکوب نهضت های ضد استعماری ۴. اضافه مخارج سنگین پلیس جنوب ۵. اهمیت روز افزون نفت

❖ مهم ترین قیام های ضد استعماری در ایران پس از جنگ جهانی اول: ص ۷۴

❖ جنبش جنگل در شمال، قیام شیخ محمد خیابانی در تبریز، قیام کلنل محمدتقی خان پسیان در خراسان، قیام تنگستانی ها در جنوب.

تسلط انگلستان بر نیروهای نظامی ایران

❖ برخورد نیروی روس و نیروی انگلیس پس از جنگ جهانی اول در مناطق شمالی ایران: ص ۷۵

❖ بعد از انقلاب ۱۹۱۷ روسیه انگلستان به بهانه خطر کمونیسم حاضر به بیرون بردن قوای نظامی خود از ایران نبود.

❖ نیروهای روسی برای تعقیب دشمنان خود وارد شما ایران شدن که در این میان نیروهای انگلیسی درمقابله با نیروهای انقلابی شوروی شکست خوردند و عقب نشینی کردند.

کودتای ۱۲۹۹ ش.

❖ عواملی انگلستان را در دوران بعد از جنگ جهانی اول به سوی مداخله ی غیر مستقیم در ایران سوق داد: ص ۷۶

❖ ۱- تجربه لغو قرارداد وثوق الدوله و شکست انگلستان در اجرای قرارداد ۱۹۱۹م

❖ ۲- نفرت تاریخی مردم مسلمان ایران از نظام استعماری انگلستان .

❖ عاملان کودتای ۱۲۹۹: ص ۷۷

❖ سید ضیاءالدین طباطبایی (عنصر سیاسی) رضاخان (عنصر نظامی)

❖ اقدامات سید ضیاءالدین طباطبایی پس از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ و نخست وزیری: ص ۷۸-۸۹

❖ ۱- به وی، بسیاری از شخصیت های سیاسی، از جمله آیت الله مدرس، که از مخالفان سیاست های انگلستان در ایران بود، دستگیر و روانه ی زندان شد ۲- او برای منحرف ساختن افکار عمومی قرارداد ۱۹۱۹ را با تبلیغات فراوان لغو کرد.

❖ عوامل انتخاب رضاخان به عنوان وزیر جنگ توسط سیدضیا: ص ۷۹

❖ ۱- تندروی های سید ضیاءالدین و ظاهر سازی های اوموجی از مخالفت برانگیخت ۲- خود سری های رضاخان دراختصاص دادن در آمد شهرداری و اداره مالیه به نفع نیروی قزاق تحت فرمانش بر مشکلات او می افزود.

درس هشتم: رضاخان؛ تثبیت قدرت

دولت های ناپایدار

❖ اقدامات رضاخان در دوران وزارت جنگ: ص ۸۲

❖ تسلطش را بر ارتش تثبیت کرد - ژاندارمری را از وزارت داخله (وزارت کشور) به وزارت جنگ انتقال داد - بر نفوذ خود افزود

❖ علت استیضاح رضاخان در دوران وزارت جنگ: ص ۸۳

❖ اقدام های خودسرانه و خشونت آمیز رضاخان در دوران تصدی وزارت جنگ

❖ حامیان رضاخان: ص ۸۴

❖ الف: تیمورتاش، داور، تدین و تقی زاده از نمایندگان تجدیدطلب مجلس

❖ ب: سلیمان میرزا از اولین پایه گذاران جریان کمونیستی در ایران

❖ ج: بعضی از فراماسونرهای شناخته شده نظیر محمد علی فروغی

نخست وزیری رضاخان

❖ انتخاب رضاخان به نخست وزیری: ص ۸۴

❖ رضاخان با تبلیغ های گسترده، دسیسه چینی و دستاویز قراردادن ناامنی در کشور، خواهان قدرت و اختیارات بیشتری شد. سرانجام احمد شاه و مجلس را ناچار به انتخاب خود به نخست وزیری کرد.

❖ اقدامات انگلیسی ها و عوامل آنها پس از خروج احمدشاه از کشور: ص ۸۴

❖ از یک سو تبلیغ می کردند که وضع کشور بحرانی است و به شاه توصیه کردند برای مدتی کشور را ترک کند

❖ - از سوی دیگر ، خروج احمدشاه را از کشور ، نشانه بی کفایتی و بی علاقه ای او به ایران اعلام کردند

قدرت طلبی به اسم جمهوری خواهی

❖ تحول در ترکیه همزمان با نخست وزیری رضاخان و تأثیر آن بر ایران: ص ۸۴

❖ در ترکیه مصطفی کمال پاشا (آتاتورک) با حمایت انگلستان به قدرت رسید. آتاتورک ، نظام امپراتوری عثمانی را لغو و نظام جمهوری را تأسیس کرد. تحولات ترکیه بهانه مناسبی برای جایگزینی حکومت رضاخان به جای سلطنت قاجار بود.

❖ نتیجه جمهوری خواهی رضاخان : ص ۸۵

❖ سرانجام، مخالفت نمایندگان اقلیت مجلس، علما و مردم با طرح جمهوری رضاخانی، مقاصد او را با شکست روبه رو کرد.

برکناری سلسله قاجار و تغییر سلطنت

❖ اولین نخست وزیر رضاشاه و نخستین اقدام: ص ۸۷

❖ محمد علی فروغی (ذكاء الملک) و اولین اقدام وی ، برپایی آیین تاج گذاری و نشستن رضاشاه بر تخت قدرت بود.

شرایط داخلی ایران

❖ **اوضاع سیاسی و اجتماعی ایران همزمان با به قدرت رسیدن رضاخان: ص ۸۷**

❖ ۱- حوادث تلخ دوران مشروطه و انحراف آن از مسیر و اهداف اولیه و... ۲- جنگ جهانی اول و مداخله بیگانگان که غارت منابع ، فقر ، گرسنگی ، نا امنی و... ۳- حضور قدرت های بیگانه در شمال و جنوب کشور ، استقلال ایران خدشه دار ... ۴- بی کفایتی احمدشاه و سرپیچی حاکمان محلی از حکومت مرکزی ، آشوب ، ناامنی و...

❖ **شرایط مساعد اجتماعی، اقتصادی و روانی جامعه برای حاکمیت مطلق رضاخان: ص ۸۷**

❖ رکوب چند شورش داخلی و شناخته شدن به عنوان عامل برقرارکننده امنیت در کشور - افزایش حمایت انگلستان و جانبداری جریان ها و حزب های سیاسی از او نیز این باور را در میان مردم به وجود آورد که جز رضاخان، هیچ کس قادر به برقراری امنیت و آرامش در ایران نیست.

❖ **نقش سرکوب شیخ خزعل در افزایش قدرت رضاخان: ص ۸۷**

❖ از جمله اقداماتی که نفوذ رضاخان را در میان مردم افزایش داد، سرکوب شورش «شیخ خزعل» بود. شیخ خزعل با حمایت انگلیس ، خوزستان را زیر سیطره خود درآورده بود. انگلیس که در معادلات جدید خود خواهان افزایش قدرت رضاخان بود از حمایت شیخ خزعل دست کشید. شیخ خزعل تسلیم رضاخان شد. این واقعه ، تصویری قهرمانانه و ضدانگلیسی از رضاخان ایجاد کرد.

❖ **حزب ها و جریان های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی حامی رضاخان: ص ۸۸**

❖ ۱- رهبران و احزاب سیاسی غرب گرا که با شعار تجدد و ترقی خواهی به تدریج در مجلس چهارم و پنجم قدرت را در دست گرفته بودند.

❖ ۲- گروهی از نمایندگان توسل به زور و اجبار را برای ایجاد تحولات اجتماعی در ایران لازم می دانستند. این گروه در نشریه های وابسته به خود به نظریه پردازی در باره لزوم استقرار نظام استبدادی در ایران پرداختند و آشکارا ندای دیکتاتوری مصلح را سر دادند.

درس نهم: ویژگی های حکومت رضاشاه

ویژگی های حکومت رضاشاه

❖ **ویژگی های حکومت رضاشاه: ص ۹۰**

- ❖ ۱. وابستگی
- ❖ ۲. خودکامگی و حکومت فردی
- ❖ ۳. ترویج ملی گرایی افراطی
- ❖ ۴. نظامی گری
- ❖ ۵. تضعیف و تخریب ارزش های دینی

وابستگی

❖ **آغاز حکومت پهلوی نقطه ی عطفی در تاریخ فرایند وابستگی ایران محسوب می شود: ص ۹۰**

❖ زیرا تا پیش از روی کار آمدن رضاشاه، پیدایش سلسله های پادشاهی و حاکمان ایرانی عموماً در چارچوب روابط قومی و یا اشرافیت داخلی شکل می گرفت. اگرچه برخی از پادشاهان ایرانی مورد حمایت قدرت های عصر خود بودند ولی خاستگاه و منشأ روی کار آمدن آن ها، بیگانگان نبود. ظهور سلسله ی پهلوی و روی کار آمدن رضاشاه از همان ابتدا درامتداد استقرار نظام سلطه ی جهانی و استعمار انگلستان شکل گرفت.

ترویج ملی گرایی افراطی

- ❖ هدف حکومت رضاه شاه از ملی گرایی افراطی: ص ۹۱
- ❖ با هدف به حاشیه راندن اسلام
- ❖ شاخصه های ملی گرایی افراطی دوران رضاشاه: ص ۹۱
- ❖ ۱- جدایی دین از سیاست به تقلید از غرب که از لوازم ملیت گرایی قلمداد می شد. ۲- قومیت ستیزی و نادیده گرفتن هویت اقوام ایرانی مانند: ترک، کرد، عرب، بلوچ، ترکمن و مانند آن ۳- تلاش برای تغییر الفبای فارسی به لاتین با تلاش و اصرار تقی زاده ۴- نزدیکی و همبستگی با جنبش نژادپرستانه ی نازی های آلمان به رهبری آدلف هیتلر

نظامی گری

- ❖ اهداف رضاشاه از ایجاد ارتش جدید: ص ۹۲
- ❖ ۱- برای ترساندن و سرکوب مخالفان داخلی شکل گرفت ۲- برای چپاول و غارت ایالات و عشایر به وجود آمد ۳- برای استحکام پایه های حکومت خود ایجاد شد

سیاست مذهبی رضاشاه

- ❖ سیاست مذهبی رضاشاه: ص ۹۳-۹۲
- ❖ پیش از رسیدن به سلطنت: سیاست تظاهر به دین داری - ۱. با ظاهر سازی، در مراسم مذهبی شرکت می کرد تا احساسات عمومی را به نفع خود جلب کند. ۲. در عزاداری امام حسین (ع)، گل بر پیشانی می مالید و گاه بر سر می ریخت و به شعایر مذهبی... ۳. به وزارت معارف دستور داد بر مطالب مذهبی در مطبوعات نظارت و از درج خلاف شرع... ۴. دستور تعطیلی مشروب فروشی و قمار خانه ها را صادر کرد. ۵. عازم عراق شد و ضمن ملاقات با علما و مراجع نجف خود را حامی اسلام معرفی کرد. ۶. قول داد دومین اصل متمم قانون اساسی؛ مبنی بر نظارت علما بر مصوبات مجلس را اجرا کند.
- ❖ پس از رسیدن به سلطنت: تظاهر به دینداری او، مدت زیادی دوام نیاورد. اوبه تدریج ماهیت ریاکارانه خود را آشکار کرد و هنگامی که به سلطنت رسید، دیگر ضرورتی برای عوام فریبی و تظاهر به دینداری، احساس نکرد. رضاشاه با سیاست حذف دین از اجتماع، سعی در محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه های علوم دینی کرد. او با شعار «اصلاح دین»، کوشید تا ریشه اسلام را برکند.
- ❖ برنامه های دین ستیزانه ی رضاشاه: ص ۹۳
- ❖ ۱. محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه های علوم دینی ۲. جایگزین ساختن قوانین غربی به جای قانون های مذهبی ۳. محدود کردن روحانیون و مراسم مذهبی ۴. ممنوع کردن برگزاری مراسم سوگواری امام حسین (ع) ۵. برپایی کارناوال های شادی و رژه دسته های موزیک نظامیان در روز عاشورا ۷. تخریب مدارس و حوزه های علمیه ۸. تغییر کلاه و لباس، برداشتن حجاب و رواج منکرات و کار های خلاف شرع
- ❖ جریان هدایت گر اقدامات ضد دینی رضاشاه: ص ۹۴
- ❖ اقدامات ضد دینی رضاشاه، محصول اندیشه خود او نبود. جریان هدایتگری که این برنامه ها را به وی القای کرد، به ظاهر تحت عنوان تجددخواهی یا اصلاح مذهبی صورت می گرفت.

تغییر کلاه و لباس

- ❖ هدف از تغییر کلاه و لباس توسط رضاشاه: ص ۹۵
- ❖ تغییر کلاه و لباس، بخشی از برنامه شبیه سازی جامعه ایران و هم رنگ شدن مردم آن با اروپایی ها بود
- ❖ مهم ترین مقاومت مردم و علمای دینی در برابر قانون کشف حجاب: ص ۹۷
- ❖ در مشهد مردم به نشانه اعتراض در مسجد گوهرشاد اجتماع کردند.

درس دهم: سقوط رضا شاه

گرایش رضاشاه به آلمان

- ❖ سیاست انگلستان نسبت به آلمان در سال های بعد از جنگ جهانی اول: ص ۹۹
- ❖ انگلستان و فرانسه از جانب حکومت کمونیستی شوروی بیشتر احساس خطر می کردند؛ بنابراین انگلیسی ها توسعه و تقویت آلمان نازی به رهبری هیتلر را برای مقابله با شوروی مناسب می دانستند.

جنگ جهانی دوم

- ❖ شروع جنگ جهانی دوم: ص ۹۹
- ❖ جنگ جهانی دوم با حمله هیتلر به لهستان آغاز شد. (۱۹۳۹ م. / ۱۳۱۸ ش.)
- ❖ سیاست ایران در جنگ جهانی اول: ص ۱۰۰
- ❖ دولت ایران با اعلام بی طرفی در آن جنگ ، تاکید کرد به هیچ یک از طرف های جنگ اجازه نخواهد داد از خاک ایران عبور کنند.
- ❖ علت توجه متفقین به ایران در جنگ جهانی دوم: ص ۱۰۰
- ❖ پس از حمله آلمان به شوروی متفقین به ایران توجه کردند زیرا ۱. مناسب ترین راه برای انتقال کمک های نظامی و اقتصادی انگلستان و آمریکا به شوروی بود.
- ❖ ۲. احتمال تسلط آلمان بر چاه های نفت ایران و خاورمیانه ، انگلستان را به وحشت انداخت .
- ❖ استناد به حضور اتباع آلمانی بهانه ای بیش نبود: ص ۱۰۰
- ❖ زیرا آلمان تعداد محدودی مستشار نظامی و صنعتی در ایران داشت.
- ❖ هدف از اشغال نظامی ایران توسط دولت های روسیه و انگلیس در جریان جنگ جهانی دوم: ص ۱۰۱
- ❖ با هدف بی خطر ساختن خط تدارکاتی متفقین، از نظر آنها، ضروری بود. زیرا آنها می توانستند تدارکات جنگی خود را از طریق راه آهن ایران به شوروی برسانند. با ورود نیروهای بیگانه از شمال و جنوب ایران توسط نیروهای متفقین اشغال شد.
- ❖ سرنوشت رضاشاه: ص ۱۰۱
- ❖ از سلطنت برکنار و به جزیره «موریس» در اقیانوس هند، تبعید شد.

کارنامه حکومت رضاشاه

- ❖ کارنامه حکومت رضاشاه: ص ۱۰۲
- ❖ صنعت، کشاورزی و دامداری - شبکه راه ها و راه آهن
- ❖ قرارداد نفت ۱۹۳۳ م. ایران و انگلستان - پیمان سعدآباد
- ❖ سلب آزادی، خشونت و بیرحمی - جاه طلبی و ثروت اندوزی

صنعت، کشاورزی و دامداری

- ❖ اقدامات رضا شاه برای ایجاد تحول در بخش کشاورزی: ص ۱۰۲
- ❖ ۱. تأسیس دانشکده ی کشاورزی در کرج ۲. وارد کردن ماشین آلات کشاورزی
- ❖ هدف از اسکان ایلات و عشایر توسط رضا شاه پیامدهای آن: ص ۱۰۲
- ❖ با هدف مهار قدرت سیاسی و نظامی آنان و پیامد آن دامداری سنتی، به سرعت تخریب شد؛ بدون آنکه دامداری صنعتی جایگزین آن شود

شبکه راه ها و راه آهن

- ❖ هدف اصلی راه های زمینی کشور بازسازی و یا تکمیل آن: ص ۱۰۲
- ❖ ایجاد زمینه مناسب برای حرکت نیروهای نظامی به قصد سرکوب شورش ها و مخالفت های احتمالی

❖ نتیجه توسعه شبکه راه ها در دوره ی رضاشاه: ص ۱۰۲

❖ تسریع حمل و نقل کالا در جاده ها

❖ هدف نظامی انگلستان در دوره رضا شاه از ایجاد راه آهن سراسری جنوب به شمال در ایران: ص ۱۰۳

❖ برای جلب رضایت و مقاصد نظامی انگلیسی ها احداث کرد. در واقع هدفی جز ایجاد راهی سهل و آسان برای انتقال نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال کشور نداشت تا در صورت پیشروی شوروی ها، بتواند به سرعت، نیروهای خود را به شمال کشور منتقل کند.

قرارداد نفت ۱۹۳۳م. ایران و انگلستان

❖ قرارداد نفت ۱۹۳۳م. ایران و انگلستان : ص ۱۰۳

❖ قرارداد نفت ۱۹۳۳م. بعد از لغو قرارداد داریسی ، توسط تقی زاده امضاء شد

پیمان سعدآباد

❖ پیمان سعدآباد: ص ۱۰۳-۱۰۴

❖ هدف: انگلیس به منظور جلوگیری از نفوذ و توسعه شوروی

❖ کشورهای شرکت کننده:

❖ ایران، عراق، ترکیه و افغانستان در تهران بسته شد .

❖ تصمیمات پیمان سعدآباد:

❖ ۱. بخشیدن قسمتی از ارتفاعات کوه آرارات به ترکیه

❖ ۲. بخشیدن بخش هایی از شرق ایران به افغانستان

❖ ۳. چشم پوشی ایران از حق حاکمیت خود بر اروندرود

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

❖ متن زیر را بخوانید و به پرسش های داده شده پاسخ دهید.

❖ جنگ جهانی دوم با حمله برق آسای هیتلر به لهستان در شهریور ۱۳۱۸/ سپتامبر ۱۹۳۹ آغاز شد دولت ایران با اعلام بی طرفی در آن جنگ ، تأکید کرد به هیچ یک از طرف های جنگ اجازه نخواهد داد از خاک ایران عبور کنند در سال ۱۳۲۰ش/ ۱۹۴۱ م ارتش هیتلر ناگهان روانه مرزهای شوروی شد و به سرعت در خاک آن کشور پیشروی کرد. پس از آن ایران به سبب موقعیت حساس خود مورد توجه متفقین قرار گرفت. زیرا مناسب ترین راه برای انتقال کمک های اقتصادی و نظامی انگلستان و آمریکا به شوروی بود تا ماشین جنگی هیتلر را متوقف کند. از سوی دیگر احتمال تسلط آلمان ها بر چاه های نفت ایران و خاورمیانه انگلستان را به وحشت انداخته بود.

❖ الف- دولت ایران چه سیاستی در قبال جنگ جهانی دوم اتخاذ کرد؟

❖ دولت ایران اعلام بی طرفی کرد

❖ ب- چرا خاک ایران مورد توجه کشورهای درگیر در جنگ جهانی دوم واقع شد؟

❖ زیرا موقعیت حساس داشت و مناسب ترین راه کمک اقتصادی و نظامی به روسیه بود

درس یازدهم: اشغال ایران توسط متفقین و آثار آن

نخستین سال های حکومت محمدرضا پهلوی

❖ به سلطنت رسیدن محمدرضا شاه: ص ۱۰۶

❖ پس از عزل رضاشاه توسط انگلیسی ها، محمدرضا شاه با حمایت انگلستان، آمریکا و شوروی و تلاش های برخی از درباریان، به سلطنت رسید

تصاحب امکانات و منابع ایران توسط متفقین

- ❖ نتایج ناگوار مجموعه سیاست های اقتصادی مجلس سیزدهم، در آبان ۱۳۲۱: ص ۱۰۷
- ❖ سقوط ارزش ریال، نابودی درآمدهای دولت، ورشکستگی اقتصادی کشور، قحطی و بیماری
- ❖ آرتور میلیسپو: ص ۱۰۷
- ❖ مجلس در ۱۳ آبان ۱۳۲۱ اختیار تنظیم امور مالی و اقتصادی را به آرتور میلیسپو مستشار آمریکایی، سپرد.
- ❖ میلیسپو بر امور مالی، قدرت وضع مقررات و قوانین و تغییر قیمت ارز (در جهت منافع متفقین) و امور مالی ارتش و شهربانی هم نظارت می کرد.
- ❖ نتایج دوره آرتور میلیسپو: ص ۱۰۷
- ❖ سقوط ارزش ریال، نابودی درآمدهای دولت، ورشکستگی اقتصادی کشور، قحطی و بیماری از جمله نتایج ناگوار آن دوره است.

تشکیل حزب های سیاسی و دخالت بیگانگان

- ❖ احزاب سیاسی اوایل حکومت محمدرضا شاه: ص ۱۰۷
- ❖ ۱- حزب «اراده ی ملی» به رهبری سیدضیاءالدین طباطبائی.
- ❖ ۲- شوروی نیز به کمک جمعی از کمونیست های سابق، حزب «توده» را تشکیل داد.
- ❖ ۳- سازمان دادن فرقه ی «دمکرات» در آذربایجان و کردستان توسط شوروی
- ❖ ۴- قوام السلطنه، حزب «دمکرات» را ایجاد کرد
- ❖ ۵- جمعیت فدائیان اسلام به رهبری شهید نواب صفوی

مذاکره های نفت و سیاست موازنه ی منفی

- ❖ سیاست موازنه مثبت و منفی: ص ۱۰۸
- ❖ سیاست موازنه مثبت که اعطای امتیاز نفت به دو قدرت شرق و غرب بود و سیاست موازنه منفی ممنوعیت واگذاری امتیاز نفت به قدرتهای شرق و غرب.

شکست تجزیه طلبان و تخلیه ایران از نیروهای شوروی

- ❖ علل خودداری دولت شوروی از تخلیه ایران پس از پایان جنگ جهانی دوم: ص ۱۰۸-۱۰۹
- ❖ ۱. ایجاد حاشیه امنیتی و منطقه حائل از طریق تجزیه آذربایجان ایران و الحاق آن به آذربایجان شوروی
- ❖ ۲. دست یابی به امتیاز نفت شمال زیرا از اوایل قرن بیستم امتیاز نفت جنوب در دست انگلیسی ها بود.
- ❖ فرقه های تشکیل شده توسط شوروی برای تضعیف حاکمیت مرکزی: ص ۱۰۹
- ❖ فرقه دمکرات آذربایجان و کردستان
- ❖ سرانجام غائله آذربایجان و کردستان: ص ۱۰۹
- ❖ با مقاومت مردم وطن خواه و مسلمان آن جا و با فشارهای بین المللی و تلاش قوام السلطنه (دادن وعده امتیاز نفت شمال به شوروی) به پایان رسید.

به رسمیت شناختن رژیم اشغالگر قدس

- ❖ مخالفان و موافقان به رسمیت شناختن رژیم اشغالگر قدس: ص ۱۱۰
- ❖ آیت الله کاشانی و شهید نواب صفوی حامی فلسطین و محمد ساعد مراغه ای دولت اسرائیل را به رسمیت شناخت.
- ❖ به رسمیت شناختن رژیم اشغالگر قدس: ص ۱۱۰
- ❖ محمد ساعد مراغه ای رژیم اشغالگر قدس را به رسمیت شناخت.

تغییر قانون اساسی برای افزایش اختیارات شاه

- ❖ هدف از سوء قصد به شاه در حادثه ۱۵ بهمن ۱۳۲۷: ص ۱۱۱
- ❖ مبارزه ضد استعماری ملت ایران متوقف گردد.
- ❖ پس از تغییر قانون اساسی جدید شاه: ص ۱۱۱
- ❖ ۱. قدرت انحلال دو مجلس ۲. فرماندهی کل قوا ۳. اعلان جنگ و صلح ۴. نصب وزراء

جریان های دینی و فرهنگی

- ❖ جریان های دینی و فرهنگی روشنفکر دهه ۱۳۲۰: ص ۱۱۱
- ❖ مطبوعات دینی و جنبش اسلامی دانشجویان (انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران) دو جریان روشنفکر بودند که در دهه ۱۳۲۰ش. پا به عرصه وجود گذاشتند
- ❖ از اهداف مهم تشکیل جریان های دینی و فرهنگی روشنفکری دهه ۱۳۲۰: ص ۱۱۱
- ❖ یکی از اهداف مهم این جریانها مقابله با اندیشه و جریانهای غیراسلامی به ویژه کمونیسم بود

درس دوازدهم: نهضت ملی شدن صنعت نفت

زمینه های شکل گیری نهضت ملی شدن نفت ایران

- ❖ قرارداد «گس — گلشائیان» (الحاقی): ص ۱۱۳
- ❖ انگلستان نماینده خود را در چند مرحله برای انجام مذاکرات به ایران فرستاد. در نتیجه مذاکراتی که میان ایران و انگلستان با هدف بازنگری در قرارداد نفت جنوب و تأمین منافع ایران صورت گرفت، قراردادی تدوین و به قرارداد ۱۹۳۳ م. الحاق شد.
- ❖ تأسیس جبهه ملی: ص ۱۱۴
- ❖ جبهه ملی به رهبری دکتر محمد مصدق که در سال ۱۳۲۸ش تأسیس شد
- ❖ هدف از تأسیس فراکسیون هشت نفره جبهه ملی: ص ۱۱۴
- ❖ مخالفت با قرارداد الحاقی «گس — گلشائیان»

دولت رزم آرا مانعی بر سر راه ملی شدن نفت ایران

- ❖ دولت شبه کودتا: ص ۱۱۵
- ❖ آیت الله کاشانی و جبهه ملی طی اعلامیه ای علیه نخست وزیری رزم آرا ، دولت او را شبه کودتا نامیدند.
- ❖ اقدامات رزم آرا برای جلوگیری از ملی شدن صنعت نفت: ص ۱۱۵
- ❖ ۱. به طور محرمانه وارد مذاکره با انگلیس شد و پیشنهاد جدیدی به جای قرارداد الحاقی، ارائه کرد
- ❖ ۲. با تحقیر روحیه ملی اعلام کرد ایرانیان قادر به اداره یک کارخانه سیمن نیستند و ملی کردن صنعت نفت را بزرگ ترین خیانت بر شمرد.
- ❖ ترور رزم آرا: ص ۱۱۵
- ❖ توسط خلیل طهماسبی از اعضای برجسته فداییان اسلام رزم آرا ترور شد
- ❖ مقایسه دلیل ترور رزم آرا و حسنعلی منصور: درس ۱۲ ص ۱۱۵ و درس ۱۸ ص ۱۶۰
- ❖ دلیل ترور رزم آرا مخالفت با ملی شدن صنعت نفت
- ❖ دلیل ترور منصور تصویب لایحه کاپیتولاسیون و خیانت به کشور

تصویب ملی شدن صنعت نفت

- ❖ نخست وزیری حسن علاء: ص ۱۱۶
- ❖ دولت انگلستان قصد داشت با انتصاب حسین علاء به نخست وزیری مانع از اجرای قانون ملی شدن نفت گردد.

دکتر مصدق بر سریر قدرت

- ❖ شرط پذیرش نخست‌وزیری توسط مصدق ص ۱۱۶
- ❖ با شرط تصویب طرح اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت
- ❖ اقدامات دولت طبق طرح ملی شدن نفت: ص ۱۱۶
- ❖ ۱. به خلع ید شرکت نفت ایران و انگلیس از نفت کشور می پرداخت
- ❖ ۲. اساسنامه شرکت ملی نفت را تنظیم می کرد.
- ❖ ۳. نفت ایران را به مشتریان به نرخ عادلانه به فروش می رساند.
- ❖ اقدامات مصدق در دوره ی اول نخست وزیری : ص ۱۱۷
- ❖ در این دوره دولت با تقویت وحدت ملی، تلاش برای ملی شدن صنعت نفت را پی گرفت و هیئت خلع ید از شرکت نفت، اقدام های خود در مورد انتقال شرکت را آغاز کرد.
- ❖ واکنش دولت انگلیس در مقابل ملی شدن نفت : ص ۱۱۷
- ❖ ۱. شکایت به دیوان دادگستری بین المللی لاهه
- ❖ ۲. تهدید کرد چهار هزار چتر باز و رزمناوهای خود را به مرز آبی ایران خواهد فرستاد
- ❖ علت مشکلات شدید اقتصادی دولت مصدق: ص ۱۱۸
- ❖ به علت قطع صادرات نفت و تحریم های اقتصادی و فشارهای دولت انگلستان، درآمد دولت به سرعت کاهش یافت و کشور دچار مشکلات شدید اقتصادی شد. در نتیجه دولت ناچار به فروش اوراق قرضه شد.

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

متن زیر را بخوانید و به پرسش های آن پاسخ دهید.

«بخشی از سخنرانی دکتر مصدق در جلسه شورای امنیت سازمان ملل»

«آقای رییس، آقایان اعضای محترم شورای امنیت، امروز من در این شورا حاضر شده تا صدای مردم ایران را در مقابل ادعاهایی بی اساس دولت انگلستان به گوش شما و مردم جهان برسانم. هرچند ما این دعوا را به دلایلی که بعد اقامه خواهیم کرد، در حدود صلاحیت شورای امنیت نمی دانیم، اما نمی توانیم منکر شویم که سازمان ملل متحد آخرین مرجع و عالی ترین مقامی است که مسئول حفظ صلح دنیاست... ملت ایران نیز از کشورهای بزرگ و از یک موسسه بین المللی جز این انتظار ندارد تا آن را کمک کنند تا بتواند استقلال اقتصادی خود را به دست آورده و در سایه آن رفاه اجتماعی خود را تأمین و به این وسیله استقلال خویش را تقویت کند. اگر دولتی مسئله ای را که در صلاحیت شورای امنیت نمی باشد، در این شورا مطرح کند و شورای امنیت بنا به دلایل و جهات سیاسی تصمیم بگیرد که به آن مسئله رسیدگی کند، در این صورت شورای امنیت وسیله ای برای مداخله یک کشور در امور داخلی کشور دیگر خواهد شد و به این ترتیب، اعتماد مردم از آن سلب خواهد گردید و شورای امنیت از وظایفش، که حفظ صلح جهانی اسناد سخن می باشد، بازخواهد ماند.» (اسناد سخن می گویند! ج ۱، ۸۲۲)

بر اساس متن فوق به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- ۱ - به گفته دکتر مصدق: مردم ایران چه انتظاری از کشورهای بزرگ و شورای امنیت داشتند؟
- ۲ - به گفته دکتر مصدق: چه امری سبب می شد تا اعتماد مردم از شورای امنیت سلب شود؟

درس سیزدهم زمینه های کودتای ۲۸ مرداد

قیام ۳۰ تیر

- ❖ چرا مصدق در تیرماه ۱۳۳۱ از نخست‌وزیری استعفا کرد؟ ص ۱۱۹
- ❖ در تیرماه ۱۳۳۱ دکتر مصدق برای مواجهه با مخالفان داخلی که در رأس آن دربار قرار داشت، از شاه خواست تا پست وزارت جنگ را در اختیار وی قرار دهد و چون شاه نپذیرفت، مصدق استعفا کرد. بلافاصله پس از استعفای دکتر مصدق، شاه، قوام

السلطنه را مأمور تشکیل کابینه کرد.

- ❖ **علت قیام ۳۰ تیرماه ۱۳۳۱ چه بود، رهبر قیام و نتیجه آن: ص ۱۱۹**
- ❖ **علت قیام:** کنار رفتن مصدق از نخست وزیری و انتصاب قوام السلطنه -
- ❖ **رهبر:** آیت‌الله کاشانی -
- ❖ **نتیجه:** رشادت مردم تهران و سایر شهرهای کشور که منجر به شهادت تعدادی از آنها شد، موجب گردید شاه با برکناری قوام بار دیگر دکتر مصدق را به نخست وزیری منصوب کند .
- ❖ **نتیجه روی کار آمدن مصدق در دوره دوم نخست وزیری ص ۱۲۰**
- ❖ با روی کار آمدن مجدد دکتر مصدق ، علاوه بر ریاست دولت ، وزارت جنگ را نیز شخصاً بر عهده گرفت. در همین دوران آیت الله کاشانی به ریاست مجلس انتخاب شد
- ❖ **عوامل عدم حضور مردم در صحنه مبارزه پس از قیام ۳۰ تیر: ص ۱۲۰**
- ❖ - ضعف ساختاری - بی کفایتی برخی از اعضای کابینه دولت - رقابت ها و قدرت طلبی ها - جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی

تعیین سن آثار باستانی

- ❖ **عوامل زمینه ساز کودتای ۲۸ مرداد: ص ۱۲۰**
- ❖ **۱- عوامل خارجی**
- ❖ ۱- آمریکا
- ❖ ۲- انگلستان
- ❖ **۲- عوامل داخلی**
- ❖ ۱- حزب توده ۲- شبکه پدامن ۳ - شاه و درباریان ۴- مطبوعات ۵- اشتباه مصدق در انحلال مجلس ۶- اعتماد بیش از حد دکتر مصدق به آمریکایی ها ۷- جدا شدن مصدق از روحانیت

سیاست آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت

- ❖ **مواضع دولت آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت: ص ۱۲۲**
- ❖ مواضع دولت آمریکا در قبال نهضت ملی شدن نفت از سیاست حمایت و میانجی گری به تدریج به بهانه ی مقابله با نفوذ کمونیست ها در ایران، تبدیل به مداخله گری و توسل به عملیات براندازی و کودتا شد.
- ❖ **علت حمایت مشرور و نسبی آمریکا از ملی شدن صنعت نفت ایران: ص ۱۲۲**
- ❖ ۱- سهیم شدن در منابع نفت ایران
- ❖ ۲- پایان بخشیدن به تسلط انحصاری انگلستان بر نفت ایران
- ❖ ۳- دیگر چون در آن دوران، آمریکا در جنگ سرد با شوروی به سر می برد، قصد داشت با پشتیبانی از نهضت ملی شدن نفت و برقراری روابط دوستانه با دولت مصدق، ایران را زیر نفوذ و سلطه خود در آورد
- ❖ **شرط حمایت آمریکا از ایران در دوران جنگ سرد: ص ۱۲۲**
- ❖ شرط حمایت آمریکا از ایران در این دوران که در جنگ سر می برد، این بود که ایران به هر قیمتی متحد غرب باقی بماند. علاوه بر این، آمریکا خواهان حفظ ثبات بازار نفت در جهان برای جلوگیری از بحران اقتصادی در کشورش بود.
- ❖ **چرا با گذشت زمان، سیاست دولت آمریکا نسبت به نهضت ملی شدن نفت و دولت دکتر مصدق به همکاری با انگلستان برای براندازی تغییر یافت؟: ص ۱۲۲**
- ❖ زیرا از یک سو انگلیسی ها قول دادند، شرکتهای نفتی آمریکایی را در منابع نفت ایران شریک سازند و از سوی دیگر خطر

نفوذ کمونیسم و حزب توده را در ایران بزرگ جلوه دادند

سیاست انگلستان در قبال نهضت ملی شدن نفت

- ❖ اقدامات انگلیس برای تضعیف حکومت مصدق: ص ۱۲۳
- ❖ ۱. تحریم نفت ایران ۲. تهدید کشور های خریدارنفت ایران (تعقیب قضایی و مجازات برای آنان)
- ❖

سیاست شوروی در قبال نهضت ملی شدن نفت

- ❖ سیاست شوروی در قبال نهضت ملی شدن نفت
- ❖ شوروی نیز با وجود شدت یافتن جنگ سرد با آمریکا در این دوران، برای کمک به ایران کاری انجام نداد - در شرایط سخت بحران اقتصادی ناشی از تحریم نفت ایران، حتی از پرداخت بدهی های خود به ایران سرباز زد. ص ۱۲۳
- ❖

حزب توده

- ❖ مقایسه سیاست حزب توده در قبال دولت مصدق قبل و در جریان کودتا علیه مصدق:
- ❖ (موضع حزب توده نسبت به دولت مصدق چه بود و عملکرد آن حزب در کودتای ۲۸ مرداد چگونه بود؟) ص ۱۲۵-۱۲۴
- ❖ قبل از کودتا: حزب توده جنبش ملی شدن نفت را به عنوان یک حرکت وابسته به سرمایه داری غرب متهم می کرد. این حزب تنها خواستار ملی شدن نفت جنوب بود، زیرا نفت شمال را حق شوروی می دانست. حزب توده به دلیل وابستگی به شوروی، از منافع روس حمایت می کرد و رفتاری خصمانه با مصدق داشت. پس از واقعه ۳۰ تیر ماه ۱۳۳۱؛ برخی از رهبران حزب توده تصمیم به حمایت از دکتر مصدق گرفتند و در مواردی چون: - خروج شاه از کشور (توطئه ۹ اسفند ماه ۱۳۳۱) و از فراندوم مصدق برای انحلال مجلس دوره هفدهم حمایت کردند.
- ❖ در جریان کودتا: - در فاصله کودتای نافرجام ۲۵ مرداد تا کودتای ۲۸ مرداد حزب توده با وجود داشتن تشکیلات وسیع و سازمان نظامی، نیروهایش را از خیابان ها فراخواند و در برابر کودتا هیچ واکنشی به جز پایین سازمان نظامی حزب توده با نفوذ در ارتش از توطئه کودتا آگاه بود و به دلیل پست های نظامی مهمی که داشتند می توانستند به شکست کودتا کمک کنند اما در برابر آن واکنشی انجام ندادند.

شبکه بدامن

- ❖ نقش شبکه بدامن در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲: ص ۱۲۵
- ❖ این شبکه از طریق نفوذ در احزاب و جریان های سیاسی، ضمن ایجاد بلوا و آشوب در کشور و اختلاف افکنی میان اعضای نهضت ملی ایران، موجبات بدبینی نسبت به رهبران نهضت را فراهم آورد.

مطبوعات

- ❖ نقش مطبوعات در کودتای ۲۸ مرداد: ص ۱۲۷
- ❖ کودتاگران با استفاده از مطبوعات به سازماندهی افکار عمومی پرداختند. آنها از این طریق توانستند با ایجاد شایعات و تبلیغات ویرانگر به تخریب شخصیت دکتر مصدق و ایجاد نارضایتی عمومی از دولت او و تشدید اختلاف ها دامن بزنند

شاه و درباریان

- ❖ بهانه دکتر مصدق برای انحلال مجلس هفدهم: ص ۱۲۷
- ❖ انحلال مجلس هفدهم توسط مصدق به بهانه نفوذ و تحریکات بیگانگان
- ❖ چرا انحلال مجلس فرصت مناسبی برای کودتاچیان علیه مصدق فراهم کرد؟ ص ۱۲۸

- ❖ اما فرصتی برای کودچیان بود: زیرا مشروعیت دولت را مخدوش کرد. کودتاچیان با استناد به انحلال مجلس که با رأی اعتماد خود به دولت دکتر مصدق، به دولت او مشروعیت داده بود، اظهار می کردند که دولت دکتر مصدق مشروعیت قانونی ندارد.

درس چهاردهم: کودتای بیست و هشتم مرداد

اجرای کودتا (۲۵ مرداد)

- ❖ نقش اصلی در کودتا علیه مصدق: ص ۱۲۹
- ❖ براساس اسناد محرمانه، آمریکا نقش مهمی در سرنگونی دولت مصدق و رهبری کودتا بر عهده داشته است
- ❖ اقدامات آمریکا جهت انجام کودتا علیه مصدق: ص ۱۲۹
- ❖ - مقامات آمریکا و انگلیس، فضل الله زاهدی را به عنوان فرمانده نظامی کودتا انتخاب و شاه را متقاعد کردند که زاهدی را بپذیرد و از کودتا حمایت کند.
- ❖ علل شکست مصدق و پیروزی کودتاچیان در کودتای ۲۸ مرداد ۳۲: ص ۱۳۱
- ❖ - بی توجهی دولت به کودتای مقدماتی وعدم پیش بینی کودتای بعدی موجب شد کودتاچیان به سهولت حکومت ملی را ساقط و رژیم آمریکایی را مستقر کنند. - واحد های انتظامی و نظامی طرفدار مصدق اقدامی علیه کودتا نکردند. - لویی هندرسون - سفیر آمریکا - به دکتر مصدق تکلیف کرد که از پست خود کناره گیری کند ولی دکتر مصدق با عتاب او را از خانه اش بیرون کرد - دکتر مصدق با ممنوع کردن تظاهرات، عملاً خیابان ها را از هواداران خود خالی کرد.
- ❖ نقش اراذل و اوباش در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ علیه دولت دکتر مصدق (نقش شعبان جعفری در کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲): ص ۱۳۱
- ❖ بخش عمده ای از آشوب های خیابانی در روز کودتا را شعبان جعفری معروف به شعبان بی مخ با عده ای از چماق داران خود و همراهی گروه های دیگر اوباش و ولگرد ها انجام دادند و خیابان های تهران را یکی پس از دیگری تصرف کردند.

بازگشت محمدرضا پهلوی

- ❖ نتایج کودتای ۲۸ مرداد ۳۲: ص ۱۳۳
- ❖ ۱- سلطه ی همه جانبه ی آمریکا در ایران ۲- سرلشکر زاهدی نخست وزیر شد ۳- محمد رضا پهلوی، به کشور بازگشت.

نتیجه گیری

- ❖ اساس حرکت مردم پس از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ بر چه اصولی استوار بود؟ ص ۱۳۳
- ❖ ۱. جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری پهلوی ۲. کوتاه کردن دست استعمار
- ❖ چرا حرکت مردم پس از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ نتیجه نهایی نرسید؟ ص ۱۳۳
- ❖ به دلیل دسیسه بیگانگان، اختلافات داخلی و فقدان رهبری مقتدر، بصیر و جامع، این نهضت دینی و ملی نیز به نتیجه نهایی نرسید.

کاربست و شواهد تاریخی:

- ❖ تحلیل یکی از مورخان معاصر در باره اتحاد آمریکا و انگلستان علیه نهضت ملی شدن نفت را بخوانید و به سؤالات زیر جواب دهید.
- ❖ از نظر واشنگتن و همچنین لندن، کنترل ایرانی ها بر نفت احتمالاً پیامدهای دراز مدت ویرانگری به همراه داشت. این امر صرفاً یک ضربه مستقیم به منافع بریتانیا نبود. ممکن بود کنترل نفت را کاملاً در اختیار ایران قرار دهد. ممکن بود الهام بخش دیگر کشورها - به ویژه اندونزی، ونزوئلا و عراق - شود، به طوری که آنان نیز از این رویه پیروی کنند و در نتیجه، کنترل بازار بین المللی نفت از شرکت های نفت غربی به کشور های تولید کننده منتقل شود. همچنین، تهدیدی بالقوه برای شرکت های آمریکایی و سایر کشور های غربی - و طبعاً دولت آمریکا و بریتانیا بود
- ❖ الف - از دید واشنگتن و لندن کنترل کامل ایران بر نفت میتواندست چه تأثیری بر سایر کشورهای نفت خیز داشته باشد؟
- ❖ ب - پیروی کشورها نفت خیز از ایران در کنترل نفت خود می توانست چه نتیجه ای در پی داشته باشد؟

درس پانزدهم: ربع قرن سیطره آمریکا بر ایران

اوضاع سیاسی ایران پس از کودتا

- ❖ اوضاع سیاسی ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲: ص ۱۳۵
- ❖ آمریکا که از کمک به مصدق اجتناب می کرد، کمک های نظامی و اقتصادی زیادی به دولت کودتا کرد. دولت نظامی زاهدی، فرمانداری نظامی تهران را به سرتیپ تیمور بختیار سپرده و به این ترتیب فضای تیره ای در جامعه ایران حکم فرما شد.

انتخابات دوره ی هجدهم مجلس شورای ملی

- ❖ برقراری روابط سیاسی انگلستان با ایران: ص ۱۳۶
- ❖ برقراری مجدد ارتباط میان دولت کودتا و انگلیس، دو دولت ایران و انگلیس طی اعلامیه های برقراری روابط سیاسی را اعلام کردند. در پی آن آیتالله کاشانی با این اقدام دولت زاهدی مخالفت کرد

انعقاد قرارداد کنسرسیوم نفت

- ❖ قرارداد کنسرسیوم نفت: ص ۱۳۷
- ❖ قرارداد کنسرسیوم نفت یک قرارداد استعماری بود که بین ایران و چند شرکت نفتی آمریکایی، انگلیسی، فرانسوی و هلندی بسته شد. این قرارداد با هدف بهره برداری از مخازن نفت ایران، توسط حکومت دست نشانده شاه تحمیل شد.
- ❖ نتایج قرارداد کنسرسیوم نفت: ص ۱۳۷
- ❖ این قرارداد مجدداً نفت ایران را زیر سیطره بیگانگان در آورد. - اختلافات میان آمریکا و انگلستان را بر سر مسئله نفت ایران حل کرد. - پرداخت غرامت از سوی ایران به شرکت نفت انگلیس و ایران - حضور مستشاران آمریکایی و سلطه نوین آمریکا بر ایران

دولت حسین علاء

- ❖ تاج بخش شاه: ص ۱۳۷
- ❖ سپهبد زاهدی، عامل اجرای کودتای ۲۸ مرداد که خود را «تاجبخش» شاه میدانست
- ❖ نخست وزیر حسین علاء پس از کودتای ۲۸ مرداد: ص ۱۳۷
- ❖ با روی کار آمدن حسین علاء شاه گام مهمی در تحکیم قدرت استبدادیش برداشت و معیار قدرت دولت، شخص او شد.

پیمان بغداد - سوال مهم

- ❖ پیمان بغداد: ص ۱۳۸
- ❖ به توصیه آمریکا - بین ترکیه و عراق امضا شد و سپس پاکستان و ایران - با هدف کامل کردن حلقه محاصره شوروی به بهانه خطر کمونیسم و بر مبنای نظر یه آیزنهاور رئیس جمهور آمریکا
- ❖ علت مخالفت شهید نواب صفوی رهبر فداییان اسلام با پیمان بغداد: ص ۱۳۸
- ❖ زیرا معتقد بود که ورود ایران در پیمان بغداد زمینه ساز سلطه نظامی آمریکا بر ایران است.

تأسیس ساواک - سوال مهم

- ❖ اهمیت تأسیس ساواک از دیدگاه آمریکا: ص ۱۳۹
- ❖ ۱. همسایگی ایران با شوروی، رقیب اصلی آمریکا
- ❖ ۲. حفظ و تثبیت نفوذ آمریکا در ایران
- ❖ اولین رئیس ساواک، سپهبد تیمور بختیار
- ❖ حامیان ساواک: ص ۱۳۹
- ❖ سرویس های اطلاعاتی آمریکا و انگلیس و با کمک سازمان اطلاعاتی اسرائیل (موساد)،

دولت منوچهر اقبال

- ❖ اهداف محمدرضا پهلوی از تأسیس دو حزب ملیون و مردم : ص ۱۴۰
- ❖ مشکل فقدان مشروعیت و نبود آزادی سیاسی و برای جلب افکار عمومی
- ❖ احزاب دوره نخست وزیری اقبال: ص ۱۴۰
- ❖ ۱- حزب ملیون (اکثریت) به رهبری منوچهر اقبال
- ❖ ۲- حزب مردم (اقلیت) به رهبری اسدالله علم

سوال مقایسه ای

- ❖ مقایسه نحوه ارتباط حسین علاء و علی امینی نخست وزیران محمدرضا پهلوی با شاه و قدرت های بزرگ جهان : درس ۱۵ ص ۱۳۷ و درس ۱۶ ص ۱۴۴
- ❖ حسین علاء وزیر سابق دربار پهلوی بود و در برابر شاه و نزدیکان او اراده و اختیاری نداشت، اما علی امینی در دوران تصدی سفارت ایران در آمریکا، بیش از پیش به مقامات آمریکایی نزدیک شده بود و با جان اف. کندی ارتباط صمیمانه ای داشت.

درس شانزدهم: زمینه ها و هدف های اصلاحات آمریکایی در ایران

تحولات بین المللی منطقه ای سوال مهم

- ❖ سیاست خارجی آمریکا در دوره ریاست جمهوری جان اف. کندی در برابر کشورهای توسعه نیافته جهان سوم و خاورمیانه: ص ۱۴۲
- ❖ سیاست اجرای اصلاحات از بالا به پائین با هدف پیشگیری از انقلاب های قهرآمیز این سیاست با عنوان اتحاد برای پیشرفت در کشور هایی که در معرض خطر کمونیسم بودند اجرا می شد. بی آن که نظام دیکتاتوری حاکم بر آن کشور ها تغییر یابد. در صورت مقاومت مردم توسل به زور برای اجرای آن پیش بینی شده بود.
- ❖ اهمیت اجرای سیاست اتحاد برای پیشرفت در ایران: ص ۱۴۲
- ❖ زیرا رژیم دست نشانده شاه وابسته و متحد آمریکا بود و به دلیل همسایگی با اتحاد جماهیر شوروی و موقعیت ممتاز جغرافیای سیاسی، در وضعیتی حساس و تعیین کننده قرار داشت.
- ❖ چرا دولت آمریکا انجام اصلاحات اقتصادی - اجتماعی در ایران را ضروری می دانست؟ ص ۱۴۳
- ❖ ۱- کارشناسان مسائل ایران در وزارت خارجه آمریکا، گزارش هایی از وضعیت فساد حکومت شاه و سرکوب مخالفان سیاسی رژیم پهلوی تهیه کردند که نشان می داد وجود یک سلسله اصلاحات در ایران ضروری است.
- ❖ ۲- علاوه بر این صنایع آمریکا و کشورهای غربی نیازمند بازارهای مصرف جدیدی بود و کشورهای خاورمیانه (ایران) به علت ساختار اقتصادی مبتنی بر رژیم ارباب و رعیتی، امکان مصرف تولیدات جدید را نداشتند.
- ❖ اهداف آمریکا اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در ایران (نتایج اجرا): ص ۱۴۳
- ❖ ضمن جلوگیری از «انقلاب سرخ» و کاهش خطر کمونیسم، زمینه ایجاد «انقلاب سفید» را فراهم آورد و از گسترش فعالیت های مردمی علیه حکومت های دیکتاتور و دست نشانده آمریکا جلوگیری کند.

نخست وزیری شریف امامی

- ❖ انتخاب شریف امامی نخست وزیری: ص ۱۴۴
- ❖ در شهریور ۱۳۳۹، شاه با منصوب کردن شریف امامی به نخست وزیری و طرح شعارهایی مانند آزادی احزاب و فضای باز سیاسی و اصلاحات اقتصادی به استقبال از سیاست های جدید دولت آمریکا رفت
- ❖ نقش آمریکا در برکناری شریف امامی و انتصاب علی امینی : ص ۱۴۴
- ❖ کندی رئیس جمهوری آمریکا که به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن ها را برای اجرای برنامه هایش در ایران مناسب نمی دید، برای هموار کردن سیاست های خود در ایران، با برخی از رجال ایران ارتباط برقرار کرد و خواستار برکناری شریف امامی و روی کار آمدن علی امینی شد.

اصلاحات دوره نخست‌وزیری علی امینی سؤال مهم

- ❖ سیاست‌های پیش‌بینی شده‌ی آمریکا برای انجام اصلاحات در ایران در دوره علی امینی: ص ۱۴۴
- ❖ ۱- مبارزه با فساد اداری برای جلوگیری از سقوط رژیم پهلوی و افتادن حکومت ایران به دست کمونیست‌ها
- ❖ ۲- اقدام دوم «اصلاحات اقتصادی» برای تغییر زیر ساخت های اجتماعی و اقتصادی کشور
- ❖ اصلاحات دوره نخست‌وزیری علی امینی: ص ۱۴۴
- ❖ ۱- او از شاه درخواست انحلال مجلس شورای ملی و سنا را کرد، تا موانع سر راه انجام نقشه های خود را از میان بر دارد.
- ❖ ۲- اقدام دوم امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود که از منطقه آذربایجان شروع شد.

درس هفدهم: پیدایش نهضت روحانیت و اوج‌گیری بیداری اسلامی

دولت اسدالله علم

- ❖ ایجاد فرصت مناسب در فروردین ۱۳۴۰ برای اجرای اصلاحات مورد نظر آمریکا در ایران: ص ۱۴۶
- ❖ با رحلت آیت الله بروجردی (فروردین ۱۳۴۰) شاه تصور کرد که زمینه برای جانشینی مرجع تقلید به جای آیت الله بروجردی وجود ندارد. از این رو فرصت را برای اجرای اصلاحات مورد نظر آمریکا مناسب دید.
- ❖ برکناری علی امینی: ص ۱۴۷
- ❖ شاه در تیر ۱۳۴۱، علی امینی را به بهانه اختلاف بر سر بودجه نظامی برکنار کرد. پس از برکناری امینی، شاه، اسدالله علم را که یکی از نزدیکان او بود به نخست وزیر منصوب کرد. اسدالله علم هم چنین تصمیم گرفت که قانون انتخابات ایالتی و ولایتی را در غیاب مجلس شورای ملی تغییر دهد.

تصویب نامه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی - سؤال مهم

- ❖ تصویب قانون انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی و تغییرات حاصل از آن: ص ۱۴۷
- ❖ قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی در اولین دوره مجلس شورای ملی به منظور تشکیل شوراهای استان و شهرستان به تصویب رسیده بود. در مهر ۱۳۴۱ توسط هیأت دولت تغییر کرد که بر اساس آن شرط مسلمان بودن و سوگند به قرآن مجید از شرایط انتخاب شوندگان حذف شد
- ❖ اولین پیروزی سیاسی ملت به رهبری امام خمینی بعد از کودتای ۲۸ مرداد: ص ۱۴۸
- ❖ لغو تصویب نامه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی

انقلاب سفید

- ❖ انقلاب سفید: ص ۱۴۸
- ❖ تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی مقدمه اجرای حرکتی در جهت خواست آمریکا برای جلوگیری نفوذ شوروی در ایران بود. (انقلاب سفید)
- ❖ نماینده علما پس از حرکت انقلاب سفید در دیدار با شاه: ص ۱۴۸
- ❖ در دیدار شاه با آیت الله روح الله کمالوند (به نمایندگی علما و مراجع) شاه به جای پاسخ به سئوالات مراجع و علما، زبان تهدید گشود.
- ❖ موضع امام خمینی (ره) و دیگر علما در مقابل رفراندوم اصول شش گانه (انقلاب سفید): ص ۱۴۹
- ❖ امام خمینی و دیگر علما با انتشار اعلامیه هایی با غیر قانونی دانستن رفراندوم (همه پرسى) آن را تحریم کرده و مردم را به قیام علیه رژیم دعوت کردند. به دنبال آن مردم تهران و قم و ... به خیابان ها ریختند و دانشجویان، بازاریان و گروه های سیاسی نیز آن را غیر قانونی دانسته و محکوم کردند.
- ❖ کشورهای حامی رفراندوم انقلاب سفید شاه: ص ۱۵۰
- ❖ رئیس جمهور آمریکا و ملکه انگلیس رفراندوم

درس هجدهم: قیام ۱۵ خرداد

حمله به فیضیه

- ❖ علت اعتراض علما و مردم در مقابل رفتارندوم اصول شش گانه : ص ۱۵۲
- ❖ زیرا اجرای سیاست های آمریکا، علاوه بر گسترش وابستگی کشور و نابودی بنیادهای اقتصادی، منجر به اسلامزدایی نیز می شد
- ❖ هدف رژیم، از یورش به مدرسه فیضیه: ص ۱۵۲
- ❖ ایجاد ارباب و وحشت
- ❖ پیامد حادثه خونین فیضیه قم: ص ۱۵۳
- ❖ بر خلاف انتظار رژیم، مبارزه را جدی و آشکارتر کرد. روحانیون قم، تهران، مشهد، اصفهان، شیراز و ... دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و نماز جماعت خودداری کردند.

قیام پانزده خرداد

- ❖ علت قیام ۱۵ خرداد ۴۲: ص ۱۵۳
- ❖ یک روز پس از این سخنرانی (چهاردهم خرداد) ، امام خمینی در خانه خود دستگیر و به تهران منتقل شد .
- ❖ دلیل موفقیت دولت امیراسدالله علم (نخست وزیر محمدرضا شاه) در سرکوب قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲: ص ۱۵۴
- ❖ نبود برنامه برای تظاهرات و خود جوش بودن حرکت مردم باعث شد که دولت امکان سرکوب آنها را بیابد .
- ❖ اقدامات رژیم پس از سرکوب قیام ۱۵ خرداد: ص ۱۵۵
- ❖ دستگیر، زندانی و تبعید یاران امام یکی پس از دیگری دستگیر - دستگیر شکنجه و اعدام جوانمردانی چون طیب حاج رضایی و حاج اسماعیل رضایی - درهمشکستن قیام عشایر فارس و اعدام سران آنها
- ❖ دست آورد های قیام ۱۵ خرداد ص ۱۵۸
- ❖ ۱- بسیج مردم در صحنه ی مبارزه علیه رژیم دست نشانده ی پهلوی ۲ - بذر فرهنگ مبارزه به عنوان یک تکلیف الهی در جامعه کاشته شد که ثمره آن پیروزی انقلاب اسلامی بود ۳- افزایش رشد سیاسی در میان حوزه علمیه و روحانیت ۴- گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاهیان به ارزشهای اسلامی به عنوان برافروزنده مشعل مبارزات سیاسی ۵- ظهور پیوستگی دین و سیاست ۶- اصلاح ناپذیری رژیم را نشان داد و مردم به این نتیجه رسیدند که راهی جز مبارزه ی مستمر وجود ندارد. ۷- این قیام نقطه عطفی در جنبش های تاریخ معاصر است که شکل جدیدی از مبارزه را عرضه کرد ۸- تجربه گراندوری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت ایران را تا پیروزی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.
- ❖ نظر شما چرا قیام ۱۵ خرداد، ۱۳۴۲ موجب افزایش رشد سیاسی در میان حوزه های علمیه و روحانیت شد؟ ص ۱۵۸
- ❖ زیرا قیام پانزده خرداد به خاطر دستگیری امام خمینی که خود روحانی و از حوزه علمیه بود صورت گرفت و روحانیون در اعتراض به دستگیری ایشان نقش داشتند و همچنین امام خمینی اعتقاد داشتند اسلام (دین) از سیاست جدا نیست به همین دلیل حضور ایشان در مبارزات مقدمه ای برای افزایش رشد سیاسی در میان حوزه های علمیه و روحانیت بود. (کلید واژه: رهبری امام خمینی، اسلام (دین) از سیاست جدا نیست، حضور روحانیون در قیام ۱۵ خرداد)

دولت حسنعلی منصور

- ❖ علت آزادی امام در هفدهم فروردین ۱۳۴۳ توسط شاه: ص ۱۵۸
- ❖ دولت منصور برای انجام سیاستهایش نیاز به آرامش داشت. شاه با هدف جلب رضایت امام خمینی و ترس از رویارویی با قیامی دیگر

بازگشت کاپیتولاسیون

❖ کاپیتولاسیون: ص ۱۵۹

❖ با افزایش حضور آمریکایی ها در ایران ، دولت منصور ، با تقدیم لایحه ای – در دولت علم تصویب شده بود – به مجلس شورا برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمتکاران آنها ، درخواست مصونیت قضایی کرد.

❖ برقراری کاپیتولاسیون اولین بار در ایران: ص ۱۵۹

❖ معاهده ترکمانچای برای اولین بار برای روسها قائل شده بودند و موجب تحقیر ایرانیان شده بود که بعد از انقلاب بلشویکی ملغی شده بود

❖ عکس العمل امام در مقابل تصویب کاپیتولاسیون: ص ۱۵۹

❖ امام خمینی به محض اطلاع از تصویب لایحه ، طی یک سخنرانی که به قول یکی از محققان آمریکایی یکی از بیانات سیاسی در ایران در این قرن بود ، به شدت آمریکا و اسرائیل و شاه را مورد حمله قرار داد.

دستگیری و تبعید امام خمینی

❖ علت تبعید امام به ترکیه در ۱۳ آبان ۱۳۴۳: ص ۱۶۰

❖ به دنبال اعتراض شدید امام به لایحه کاپیتولاسیون

❖ ترور حسنعلی منصور: ص ۱۶۰

❖ یکی از اعضای هیئت های مؤتلفه اسلامی به نام محمد بخارایی ، حسنعلی منصور را به جرم خیانت به کشور ، در جلوی مجلس شورای ملی ، ترور کرد

آثار و نتایج نهضت بیداری اسلامی به رهبری امام خمینی (ره)

❖ آثار و نتایج نهضت بیداری اسلامی: ص ۱۶۱

- ❖ ۱- ورود جدی اسلام سیاسی به روند بیداری اسلامی و عرصه مبارزه با دیکتاتوری و استعمار خارجی
- ❖ ۲- ورود مرجعیت شیعه به عرصه مبارزه با رژیم پهلوی و وابستگی به آمریکا و اسرائیل
- ❖ ۳- پیوند بیش از پیش حوزوه و دانشگاه و مخالفت هر دو گروه با اقدامات دین ستیزانه رژیم
- ❖ ۴- طرح اندیشه حکومت اسلام بر پایه نظریه ولایت فقیه
- ❖ ۵- بازسازی کارکرد مسجد و منبر و تبدیل آنها به کانون های بیداری اسلامی.

درس نوزدهم: تحولات ایران پس از تبعید امام خمینی

اوضاع داخلی ایران در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش

❖ ویژگی های دوره نخست وزیری امیرعباس هویدا (۱۳۵۶ - ۱۳۴۳ ش): ص ۱۶۲

❖ دوران نخست وزیری او که سیزده سال طول کشید، اوج استبداد و دیکتاتوری محمد رضا شاه در ایران است. نخست وزیر، وزیران، نمایندگان مجلس شورای ملی و مجلس سنا و حتی مقامات پایین تر از آن، براساس میل و خواست شاه عزل و نصب و یا انتخاب می شدند. شاه در تمام امور و شئون کشور دخالت می کرد و دولت و دو مجلس مجری فرامین او بودند. محمد رضا شاه حتی حزب های فرمایشی و دولت ساخته را تعطیل و نظام تک حزبی برقرار کرد و همه مردم ایران را مکلف ساخت که در حزب شاه، یعنی حزب رستاخیز عضویت یابند. در سالهای مذکور شاه با تبلیغات وسیع، اصلاحات موسوم به انقلاب سفید را به اجرا گذاشت

اقدامات رژیم در عرصه فرهنگی در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش

❖ هدف برنامه های فرهنگی رژیم در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش: ص ۱۶۴

❖ تضعیف ارزش های دینی و ملی و ترویج فرهنگ غربی

❖ اهداف و انگیزه های محمد رضا شاه از برگزاری جشن های ۲۵۰۰ ساله: ص ۱۶۴

❖ او در مقایسه با بسیاری از شخصیت های مطرح جهان فاقد مقبولیت مردمی بود و برای کسب اعتبار کاذب، درصدد برآمد، حکومت و شخصیت خود را به کوروش، پادشاه بزرگ هخامنشی پیوند زند و از این طریق محبوبیت و مشروعیتی کسب کند.

- ❖ مهمترین اقدام فرهنگی رژیم برای مقابله با اسلام: ص ۱۶۴
- ❖ تقویم هجری شمسی به تقویم شاهنشاهی
- ❖ پیامد برنامه های فرهنگی رژیم پهلوی: ص ۱۶۴
- ❖ تخریب و تضعیف مؤلفه های هویت ملی

اوضاع سیاسی داخلی ایران در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش

- ❖ سیاست رژیم پهلوی در در داخل کشور: ص ۱۶۴
- ❖ سیاست فشار بر منتقدان و سرکوب مخالفان را شدت بخشید. نیروهای ساواک، شهربانی و ژاندارمری برای مقابله با مردم بسیج شدند و کمیته مشترک ضدخرابکاری شکل گرفت.
- ❖ اقدامات رژیم پهلوی در در داخل در مقابل مخالفان: ص ۱۶۴
- ❖ از مهم ترین اقدامات رژیم در مقابل مخالفان دستگیری، حبس، تبعید و ممنوع المنبر کردن بود.
- ❖ زندانی و تبعید کردن روحانیان، دانشمندان، فرهنگیان، استادان دانشگاه و نویسندگان پیامدهای منفی بسیاری برای رژیم داشت.

سیاست خارجی ایران در فاصله ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش

- ❖ سیاست خارجی رژیم از سال ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش: ص ۱۶۶
- ❖ سیاست خارجی حکومت پهلوی تحت تأثیر منافع و اغراض قدرت های بزرگ جهان و به خصوص آمریکا قرار داشت.
- ❖ آمریکا در دوره ریچارد نیکسون نقش ژاندارمری منطقه خلیج فارس را به شاه واگذار کرد.
- ❖ روابط حکومت پهلوی در این دوران با سایر کشورهای غربی از جمله انگلستان نیز گرم و دوستانه بود.
- ❖ شاه همچنین با شوروی که رقیب و دشمن آمریکا بود، مناسبات سیاسی نسبتاً دوستانه ای داشت و سرد و خصومت آمیز نبود.

خریدهای تسلیحاتی سنگین رژیم پهلوی و پیامدهای آن

- ❖ پایه های قدرت محمدرضا شاه: ص ۱۶۵
- ❖ بر پایه های دیوانسالاری دولتی، دربار و ارتش
- ❖ پیامدهای افزایش سرسام آور بودجه نظامی در زمان محمدرضا شاه: ص ۱۶۶
- ❖ آثار زیانباری بر اقتصاد ایران - رفتن صنعت و به ویژه کشاورزی کشور ما به تدریج به سمت وابستگی - فرایند این وابستگی به سود آمریکا بود؛ زیرا درآمد نفت صرف واردات کالاهایی می شد که پیش از انقلاب سفید، کشاورزان و صنعت گران ایرانی تولید می کردند. اختصاص قابل توجهی از درآمدهای نفتی به خرید سهام و سرمایه گذاری در شرکت های ورشکسته اروپایی و آمریکایی و دادن وام به کشور های وابسته به بلوک غرب

گسترش فساد اقتصادی در ارکان حکومت پهلوی

- ❖ اعضای خانواده پهلوی در دوره محمدرضا شاه از چه راه هایی ثروت زیادی اندوختند؟ ص ۱۶۶-۱۶۷
- ❖ رژیم پهلوی از طریق فروش زمین های تصرف شده در دوره رضاشاه، برداشتن بالغ بر دو میلیارد از درآمد های نفتی، درآمد ناشی از دایر کردن قمارخانه و مکان های فساد، قاچا مواد مخدر، دلالتی معامله های خارجی، مشارکت نامشروع در سهام صدها شرکت خصوصی و دولتی درآمد و سود کلانی کسب نموده بود.

استمرار مبارزه پس از تبعید امام خمینی

- ❖ هدف شاه از تبعید امام از ترکیه به نجف: ص ۱۶۷
- ❖ رهبری نهضت را از ایران دور نگاه دارد تا شعله های بیداری را در ایران خاموش کند.
- ❖ فعالیت های سیاسی و فرهنگی امام در دوران تبعید: ص ۱۶۸
- ❖ ۱- با شجاعت، هوشمندی و ساده زیستی محدودیت ها را تحمل و در دل مردم و آزادی خواهان جا گرفت. ۲- پیوسته مردم را به استقامت دعوت می کرد و به آنان امید می بخشید. ۳- با تحلیل مسائل ایران و خاورمیانه، جنگ اعراب و اسرائیل و سلطه آمریکا در ایران ... به روشنگری می پرداخت. ۴- کوشید میان روحانیون و دانشگاهیان در مبارزه علیه شاه وحدت

ایجاد کند. ۵. به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ماهیت سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام اهتمام ورزیدند. ۶. اندیشه جدایی دین از سیاست که سالیان طولانی توسط رژیم پهلوی تبلیغ می شد را کمرنگ کرد.

مبارزات دانشجویی

- ❖ آرمان جنبش دانشجویی در دهه های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰: ص ۱۷۰
- ❖ عدالت اجتماعی - آزادی - استقلال - پیشرفت کشور
- ❖ محور فعالیت های انجمن های اسلامی دانشجویان: ص ۱۷۰
- ❖ موضوعات فرهنگی - مقابله با افکار مارکسیستی و الحادی - مخالفت با ایده جدایی دین از سیاست
- ❖ هدف فعالان فرهنگی پس از قیام ۱۵ خرداد: ص ۱۷۰
- ❖ احیای هویت دینی و بازگشت به خویشتن

راهبردهای مبارزه با رژیم پهلوی

- ❖ سؤال مقایسه ای: مخالفان رژیم پهلوی: ص ۱۷۱
- ❖ ۱. مسلمانان انقلابی با اعتقاد به رهبری امام به مبارزه به عنوان یک تکلیف می نگریستند. از دیدگاه امام بهترین راه مبارزه با شاه افزایش آگاهی عمومی و بسیج مردم برای مبارزه ای فراگیر بود. ۲. چپ گرایان راه رهایی را در پیروی از نظریه های مارکسیستی می دیدند. از دیدگاه اینان تنها راه رهایی، جنگ مسلحانه بود. تربیت چریک و جنگ چریکی روش اصلی مبارزه آنها بود. ۳. ملی گرایان اعتقادی به تغییر رژیم نداشتند و معتقد بودند باید اصل سلطنت را پذیرفت ولی در جهت کاهش خودکامگی شاه تلاش کرد.
- ❖ در اواسط دهه ۱۳۵۰ش، هر سه جریان در حرکت بودند اما رشد و گسترش جریان اسلام انقلابی سریع تر و ریشه دارتر بود.

درس بیستم: ایران در مسیر انقلاب اسلامی

انتخابات آمریکا در سال ۱۳۵۵

- ❖ شعار کارتر در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا: ص ۱۷۳
- ❖ کارتر با شعار «حقوق بشر» و «فضای باز سیاسی» در کشورهای تحت سلطه آمریکا، وارد عرصه رقابتهای انتخاباتی شد
- ❖ پیروزی کارتر (آذر ۱۳۵۵) در ابتدا به منزله شکست شاه تلقی می شد: ص ۱۷۳
- ❖ ۱- کارتر نامزد دمکرات ها بود و شاه در مبارزه ی انتخاباتی، هزینه ی زیادی برای پیروزی رقیب او از حزب جمهوری خواه کرده بود.
- ❖ ۲- براساس راهبرد جمهوری خواهان، شاه نیز نقش ژاندارمی منطقه را برای آمریکا ایفا می کرد و هزینه های تأمین امنیت کشورهای همجوار، برعهده ی ایران بود.
- ❖ دیدگاه آخرین سفیر آمریکا در ایران در مورد کارتر: ص ۱۷۴
- ❖ سولیوان نسبت به سیاست های دوگانه حقوق بشر و سیاست های سرکوب گرایانه آمریکا برای مهار انقلاب اسلامی، کارتر را متهم به نفاق می کند

دولت آموزگار

- ❖ اقدامات شاه برای هماهنگی با سیاست حقوق بشر کارتر: ص ۱۷۵
- ❖ ۱. ایجاد فضای باز سیاسی در کشور هویدا را بر کنار و جمشید آموزگار را به نخست وزیری منصوب کرد
- ❖ ۲. لغو قانون محاکمه مخالفان در دادگاه های سرّی نظامی محاکمه هایی که در آنها محکومان اغلب به تیرباران و زندان طولانی محکوم می شدند علنی خواهد بود
- ❖ ۳. ایجاد کمیسیون شاهنشاهی برای مبارزه با فساد رژیم به وجود فساد گسترده در دستگاه های دولتی اقرار کرد

رحلت آیت الله سید مصطفی خمینی

- ❖ رحلت آیت الله سید مصطفی خمینی: ص ۱۷۵

❖ امام خمینی این حادثه را از الطاف خفیه الهی خواندند

❖ پیامدهای رحلت آیت الله سیدمصطفی خمینی : ص ۱۷۵

- ❖ ۱- بر خلاف انتظار رژیم شاه ، مراسم ختم با شکوهی برای آن مرحوم در سراسر کشور برگزار شد . در این مجالس سخنرانی های تنیدی علیه شاه صورت گرفت . ۲- با وجود ممنوعیت شدید نام بردن از آیت الله خمینی این حادثه باعث شد تا بار دیگر به طور گسترده ای نام امام خمینی بر سر زبان ها بیفتد .

سفر کارتر به ایران، انتشار مقاله توهین آمیز و شروع انقلاب

❖ جزیره ثبات: ص ۱۷۶

❖ در دی ماه ۱۳۵۶ کارتر ، رئیس جمهور آمریکا ، وارد تهران شد . در ضیافت شام ، کارتر ، ایران را جزیره ی ثبات در یکی از پر آشوب ترین نقاط جهان خواند .

❖ انتشار مقاله ی ایران و استعمار سرخ و سیاه: ص ۱۷۶

❖ به دستور شاه مقاله ای شدید اللحن علیه امام خمینی معروف به ایران و استعمار سرخ و سیاه در روزنامه اطلاعات روز ۱۷ دی ماه ۱۳۵۶ به چاپ رسید در آن مقاله امام خمینی ، به شدت مورد حمله و توهین قرار گرفته بود

قیام مردم قم و تبریز و دیگر شهرها

❖ پیامد انتشارمقاله ی ایران و استعمار سرخ و سیاه: ص ۱۷۷

❖ انتشار مقاله اهانت آمیز در روزنامه اطلاعات با واکنش فوری طلاب ، روحانیون و مردم قم روبه رو شد . (قیام ۱۹ دیماه ۱۳۵۶)

❖ پیامدهای قیام ۱۹ دیماه مردم قم: ص ۱۷۷

❖ پس از آن قیام مردم تبریز و یزد در چهلیم شهداری تبریز و یزد برگزار شد .

❖ در اصفهان و شهرضا حکومت نظامی اعلام شد .

❖ چرا مردم ساواک را عامل آتش سوزی سینا رکس آبادان می دانستند؟ ص ۱۷۸

❖ سهل انگاری مسئولان رژیم در پیگیری موضوع و عدم رسیدگی مراکز امنیتی

شریف امامی و ادامه کشتارها

❖ شعار شریف امامی هنگام رسیدن به نخست وزیری: ص ۱۷۸

❖ با تظاهر به شعار آشتی ملی به نخست وزیری منصوب شد

❖ عکس العمل دولت آمریکا را نسبت به کشتار مردم ایران در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷: ص ۱۷۸

❖ پس از این کشتار گسترده ، کارتر ، طی پیامی ، از شاه اعلام پشتیبانی و از اقدام های او در راه بازگرداندن نظم ، حمایت کرد . اما در کاخ سفید بر سر چگونگی مقابله با انقلاب اسلامی اختلافات جدی وجود داشت . شورای امنیت ملی معتقد به کشتار گسترده مردم و وزارت امور خارجه در صدد نفوذ در انقلاب بود .

❖ سیاست گروه های درون کاخ سفید بر سر چگونگی مقابله با انقلاب اسلامی (۱۳۵۷) را مقایسه کنید: ص ۱۷۹

❖ شورای امنیت ملی معتقد به کشتار گسترده مردم ، وزارت امور خارجه در صدد نفوذ در انقلاب بود .

کار بست شواهد و مدارک تاریخی

❖ با توجه به متن به سؤالات زیر پاسخ دهید: ص ۱۷۴

❖ در جریان انتخابات آذرماه سال ۱۳۱۲ش / ۳۱۱۶م آمریکا جیمی کارتر رئیس جمهور شد . کارتر با شعار " حقوق بشر و "فضای باز سیاسی" در کشورهای تحت سلطه آمریکا وارد عرصه رقابت های انتخاباتی شد . پیروزی او در ابتدا به منزله شکست شاه تلقی شد؛ زیرا کارتر نامزد دمکرات ها بود و شاه در مبارزه انتخاباتی هزینه زیادی برای پیروزی رقیب او از حزب جمهوری خواه کرده بود . بر اساس راهبرد جمهوری خواهان شاه نیز نقش ژاندارمری منطقه را برای آمریکا ایفا می کرد و هزینه های تأمین امنیت کشورهای هم جوار بر عهده ایران بود .

❖ الف) کارتر با چه شعاری کشورهای تحت سلطه خود را وارد عرصه رقابت های انتخاباتی کرد؟

❖ حقوق بشر و فضای باز سیاسی

❖ ب) راهبرد جمهوری خواهان برای پیروزی در مبارزه انتخاباتی آذرماه چه نقشی به شاه داده شد و هدف آن نقش چه بود؟

❖ نقش ژاندارمی منطقه و هزینه تامین امنیت کشورهای همجوار

درس بیست و یکم: پیروزی انقلاب اسلامی

هجرت امام خمینی به پاریس

❖ تصور شاه و آمریکا از دورشدن امام از ایران: ص ۱۸۱

❖ تصور شاه و آمریکا این بود که دور شدن امام از ایران سبب جدایی وی از جریان انقلاب خواهد شد.

❖ پیامده (نتایج) هجرت امام به پاریس: ص ۱۸۱

❖ شرایط بهتر ارتباطات در فرانسه به کمک رهبری انقلاب آمد و تماس ها راحت تر و پیام ها بیشتر شد.

تشکیل دولت نظامی ازهارى

❖ انتخاب ازهارى به نخست‌وزیری: ص ۱۸۲

❖ به دنبال حادثه ۱۳ آبان، ۱۳۵۷ شریف امامی از نخست وزری برکنار و ارتشبد ازهارى به جای او منصوب شد

❖ اقدامات ازهارى پس از رسیدن به نخست‌وزیری: ص ۱۸۳

❖ در اولین اقدام برای ایجاد کاهش نارضایتی و برقراری آرامش، جمعی از سران بدنام رژیم پهلوی، نظیر امیرعباس هویدا، نخست‌وزیر اسبق و ارتشبد نصیری، رئیس سابق ساواک را دستگیر کرد

❖ رفتن سران گروه‌های سیاسی و روحانیون برجسته به پاریس: ص ۱۸۳

❖ سران گروه‌های سیاسی و روحانیون برجسته و مبارز، مانند آیت‌الله بهشتی و آیت‌الله مطهری، برای هماهنگی مبارزات به ملاقات امام خمینی به پاریس شتافتند.

تظاهرات عاشورا؛ استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی

❖ خواسته مردم در تظاهرات محرم ۱۳۵۷: ص ۱۸۴

❖ مردم در این تظاهرات که به منزله یک رفراندوم (همه‌پرسی) بود، خواستار استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی شدند.

❖ نتیجه تظاهرات محرم ۱۳۵۷: ص ۱۸۴

❖ در ظهر عاشورای ۱۳۵۷ تحلیلگران مسائل سیاسی و خبرگزاری‌های مختلف جهان عمر حکومت شاهنشاهی را در ایران پایان یافته تلقی کردند.

❖ قطعنامه راهپیمایی روز عاشورا: ص ۱۸۴

❖ توسط آیت‌الله بهشتی قرائت شد، تأکیدی مجدد بر سرنگونی نظام سلطنتی، بازگشت امام خمینی به کشور و تشکیل جمهوری اسلامی و همچنین دعوت از ارتش، برای پیوستن به مردم بود.

نخست‌وزیری بختیار

❖ آخرین نخست‌وزیر شاه: ص ۱۸۴

❖ ارتشبد ازهارى، کناره‌گیری کرد و شاپور بختیار، از اعضای جبهه ملی به نخست‌وزیری منصوب شد.

❖ دیدگاه دستگاه‌های سیاست‌گذار آمریکا، در مورد وضعیت ایران چه بود؟ (سیاست آمریکا در دوره‌ی نخست‌وزیری بختیار در

مورد ایران چه بود؟): ص ۱۸۴

❖ ۱- شورای امنیت ملّی آمریکا به دنبال اجرای کودتا و به راه انداختن جوی خون در ایران بودند

❖ ۲- اما کارتر، وزارت امور خارجه و سازمان سیا، به فکر فریب مردم، از طریق جایگزینی بختیار به جای شاه و سوار شدن بر موج انقلاب بودند.

فرار شاه

- ❖ وظایف ژنرال رابرت هایزر در ایران (معاون نیروهای آمریکا در اروپا): ص ۱۸۵
- ❖ هماهنگی با سران ارتش، برای حمایت از دولت بختیار و در صورت لزوم، انجام کودتای نظامی علیه انقلاب و حفظ مراکز راهبردی موردنظر آمریکا.
- ❖ تشکیل شورای انقلاب اسلامی: ص ۱۸۵
- ❖ به دستور امام خمینی تشکیل شد و موظف گردید به بررسی چگونگی تشکیل دولت موقت، نحوه انتقال قدرت و فراهم کردن مقدمات تصویب قانون اساسی جدید بپردازد.

اعلام تشکیل دولت موقت

- ❖ ورود امام و نماد ایستادن امام خمینی بر پله های هواپیما در فرودگاه مهرآباد: ص ۱۸۷
- ❖ ماد خاتمه یافتن دوران استیلای بیگانگان بر کشور و آغاز عصری جدید در تاریخ سیاسی ایران بر پایه استقلال و احیای ارزش های اسلامی و ملی بود
- ❖ شکل‌گیری دولت موقت: ص ۱۸۸
- ❖ با پیشنهاد شورای انقلاب، مهندس مهدی بازرگان، به عنوان نخست وزیر دولت موقت، انتخاب شد و خبر آن، در شانزدهم بهمن ماه، رسماً به اطلاع مردم رسید

درس بیست و دوم: دولت موقت مهندس مهدی بازرگان

دولت موقت مهندس مهدی بازرگان

- ❖ وظایف دولت موقت از دیدگاه امام: ص ۱۹۰
- ❖ ۱- اداره امور مملکت
- ❖ ۲- اجرای فرماندوم درباره تعیین نظام سیاسی کشور
- ❖ ۳- تشکیل مجلس منتخبان مردم برای تدوین و تصویب قانون اساسی
- ❖ ۴- برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان ملت، طبق قانون اساسی جدید
- ❖ اعضا کابینه بازرگان: ص ۱۹۱
- ❖ مهندس بازرگان در بیست و پنجم بهمن ۱۳۵۷ کابینه خود را که تقریباً همگی از اعضا یا طرفداران نهضت آزادی و جبهه ملی بودند، معرفی کرد.

برگزاری همه پرسی

- ❖ برگزاری همه پرسی: ص ۱۹۱
- ❖ با برگزاری همه پرسی اکثریت ۲/۹۸٪ کلیه کسانی که حق رأی داشتند، به «جمهوری اسلامی» دادند و روز ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ با اعلام نتایج همه‌پرسی روز جمهوری اسلامی نامیده شد

تدوین و تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

- ❖ چگونگی تدوین قانون اساسی جدید جمهوری اسلامی: ص ۱۹۲
- ❖ مجلس خبرگان، قانون های اساسی کشورهای مختلف غربی و اسلامی را بررسی کرد و با توجه به قانون اساسی سابق کشور و مباحثات فقهی و اسلامی، هم چنین نظریات نمایندگان گروه های مختلف سیاسی و فکری، تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را آغاز کرد.
- ❖ علت بیشتر شدن مخالفت با مجلس خبرگان: ص ۱۹۲
- ❖ با جدی شدن تصویب اصول مربوط به «ولایت فقیه»، مخالفت‌ها با مجلس خبرگان از سوی مخالفان، بیشتر شد.
- ❖ هدف از تشکیل شورای نگهبان: ص ۱۹۲
- ❖ علاوه بر تشخیص عدم مغایرت و تعارض مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام و قانون اساسی، بر انتخابات مجلس

خبرگان رهبری، ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی نظارت و از آرای مردم پاسداری کند.

تأسیس نهادهای انقلابی

- ❖ تأسیس نهادهای انقلابی و هدف از تشکیل آن‌ها: ص ۱۹۲
- ❖ کمیته انقلاب اسلامی باهدف برقراری نظم و امنیت
- ❖ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی باهدف دفاع از کشور و ارزش های انقلاب اسلامی
- ❖ بسیج مستضعفان باهدف دفاع از کشور و ارزش های انقلاب اسلامی
- ❖ جهاد سازندگی باهدف سازندگی و رفع محرومیت از روستاها
- ❖ کمیته امداد امام خمینی باهدف دستگیری از محرومان
- ❖ نهضت سواد آموزی باهدف کاهش نرخ بی سوادی

اوضاع داخلی کشور، در زمان دولت موقت

- ❖ علت ایجاد فاصله بین دولت موقت و امام و یاران امام: ص ۱۹۳
- ❖ بی ارادگی و ناتوانی در تبعیت از روش انقلابی امام خمینی.

توطئه های آمریکا و گروهک های تروریستی ضد انقلاب

- ❖ مهمترین توطئه های آمریکا علیه ملت به پا خاسته ایران: ص ۱۹۳
- ❖ ۱- حذف و ترور اندیشمندان ، متفکران دینی و یاران امام
- ❖ ۲- ایجاد گروه های سیاسی مخالف
- ❖ ۳- حمایت از ساواکی ها
- ❖ ۴- ایجاد آشوب در استان ها
- ❖ ۵- حمله نظامی به طبس
- ❖ ۶- تحریم و محاصره اقتصادی
- ❖ ۷- جنگ تبلیغاتی و شایعه پراکنی علیه انقلاب اسلامی
- ❖ ۸- طراحی کودتا
- ❖ ۹- جنگ تحمیلی هشت ساله
- ❖ گروهک های تروریستی ضد انقلاب خواهان چه تغییرات عمده ای در جریان انقلاب بودند؟ ص ۱۹۴
- ❖ ۱- تغییر در ترکیب شورای انقلاب
- ❖ ۲- مسلح کردن گروهک ها ۳- انحلال ارتش
- ❖ مهم ترین گروهک های تروریستی ضد انقلاب: ص ۱۹۴
- ❖ ۱- حزب خلق مسلمان در آذربایجان شرقی
- ❖ ۲- حزب دمکرات کردستان
- ❖ ۳- حزب خلق عرب در خوزستان و احزاب مشابه در بلوچستان و ترکمن صحرا

توطئه حزب خلق مسلمان در آذربایجان

- ❖ اقدامات حزب خلق مسلمان در مقابل انقلاب: ص ۱۹۴
- ❖ حزب خلق مسلمان در تابستان ۵۸ ، همزمان با انتخابات مجلس خبرگان حمله به مراکز نظامی را آغاز کرد. ابتدا انتخابات را تحریم و سپس به نتیجه انتخابات اعتراض کردند.

توطئه های دشمن در کردستان

- ❖ غائله کردستان: ص ۱۹۴
- ❖ بارزترین نمونه آشوب های منطقه ای که توسط عوامل استکبار، به منظور تجزیه بخشی از میهن اسلامی طراحی شد، غائله

کردستان بود. حزب دمکرات کردستان، مهمترین جریان سیاسی آغازگر این بحران بود.

❖ مناطق کردنشین که مورد هجوم حملات شیمیایی عراق قرار گرفتند: ص ۱۹۶

❖ بمباران شیمیایی حلبچه در عراق و سردشت در ایران، از جمله جنایات رژیم بعث در مورد کردهای ایرانی و عراقی است.

توطئه ی دشمن در ترکمن صحرا

❖ بلوای ترکمن صحرا: ص ۱۹۷

❖ بلوای ترکمن صحرا از فروردین ۱۳۵۸ آغاز و تا اواخر زمستان همان سال ادامه یافت.

❖ عوامل مورد بهره برداری گروه های مخالف در ترکمن صحرا: ص ۱۹۷

❖ با سوء استفاده آشوبگران از اختلاف ها و تفاوت های مذهبی و قومی و همچنین اختلاف ناشی از عملکرد حکومت پهلوی و سیاست های سوء آن در منطقه بر سر مالکیت زمین های کشاورزی.

توطئه ی گروهک ها در خوزستان و سیستان و بلوچستان

❖ توطئه ی گروهک ها: ص ۱۹۷

❖ در خوزستان گروهک خلق عرب با حمایت برخی کشورهای عربی به خصوص عراق، و در سیستان و بلوچستان: گروهک خلق بلوچ حرکت های تجزیه طلبانه ای را آغاز کرده بود.

❖ وجوه مشترک عمده این گروه ها ضد انقلاب: ص ۱۹۷

❖ ۱. اغلب ماهیت چپ و مارکسیستی داشتند و یا به ظاهر چنان می نمودند

❖ ۲. هرکدام به یک یا چند قدرت خارجی منطقه ای یا بین المللی وابسته بودند

❖ ۳. از تفاوت های قومی و مذهبی در جهت تفرقه افکنی و فتنه انگیزی سوء استفاده می کردند.

استعفای دولت موقت

❖ علت استعفای بازرگان از نخست وزیری: ص ۱۹۸

❖ ۱. ملاقات محرمانه بازرگان با برژنسکی (مشاور امنیت ملی کارتر و از آمرین کشتار مردم در زمان شاه) که مورد اعتراض گروه های سیاسی و انقلابیون واقع شده بود.

❖ ۲. ورود شاه به آمریکا و نگرانی از مداخلات سفارت آمریکا در تهران که موجب تسخیر سفارت آمریکا توسط گروهی از دانشجویان و به گروگان گرفتن اعضای سفارت شد.

❖ امام خمینی، نیز پس از قبول استعفای وی اداره کشور را به «شورای انقلاب» سپرد.

کار بست شواهد و مدارک تاریخی

❖ متن را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید: ص ۱۹۸

❖ مهندس مهدی بازرگان به علت ملاقات محرمانه با برژینسکی مشاور امنیت ملی کارتر که از آمرین مستقیم کشتار مردم ایران در زمان شاه بود، مورد اعتراض شدید گروه های سیاسی و انقلابیون واقع شده بود. از سوی دیگر ورود شاه به آمریکا و نگرانی های فزاینده از مداخلات سفارت آمریکا در تهران موجب تسخیر سفارت آمریکا، توسط گروهی از دانشجویان و به گروگان گرفتن اعضای سفارت در روز سیزدهم ۱۳۵۸ شد. همین عوامل موجب استعفای بازرگان شد. امام خمینی با قبول استعفای بازرگان اداره کشور را به شورای انقلاب داد.

❖ الف. پس از استعفای مهندس بازرگان، اداره کشور از طرف امام خمینی به چه نهادی واگذار گردید؟

❖ شورای انقلاب

❖ ب. چه عاملی باعث اعتراض شدید گروه های سیاسی و انقلابیون شد؟

❖ ملاقات محرمانه با برژینسکی.

درس بیست و سوم: اولین دوره ریاست جمهوری

اولین دوره ریاست جمهوری

- ❖ اداره مملکت پس از استعفای بازرگان: ص ۱۹۹
- ❖ پس از استعفای مهندس بازرگان، به دستور امام خمینی، شورای انقلاب جریان امور مملکت را به دست گرفت
- ❖ اولین رئیس جمهور انقلاب اسلامی: ص ۱۹۹
- ❖ در اولین دوره انتخابات ریاست جمهوری (بهمن ۱۳۵۸) ابوالحسن بنی صدر ه عنوان اولین رئیس جمهور ایران انتخاب شد

ریاست جمهوری بنی صدر و آرایش جدید گروه های سیاسی

- ❖ تأسیس حزب جمهوری اسلامی: ص ۱۹۹
- ❖ حزب جمهوری اسلامی با پیشنهاد شهید بهشتی برای سازماندهی تشکیلاتی و همبستگی بیشتر ملی تأسیس شد
- ❖ پس از انتخاب شدن بنی صدر به ریاست جمهوری، این مخالفت وارد مرحله جدیدی شد: ص ۲۰۰
- ❖ زیرا در اسفند ماه همان سال انتخابات مجلس شورای اسلامی برگزار شد و حزب جمهوری اسلامی و نیروهای طرفدار امام و انقلاب اسلامی، توانستند اکثریت قاطع کرسی های مجلس را به دست آورند.
- ❖ جریان های سیاسی پس از انتخابات مجلس: ۱۲۰۲
- ❖ ۱- نیروهای انقلابی و مدافع اسلام ۲- نیروهای مخالف این جریان شامل لیبرال ها و نیروهای چپ

انتخاب نخست وزیر و اوج گیری اختلاف ها

- ❖ نخستین مرحله اختلاف بین دو جریان (جناح) سیاسی اوایل انقلاب: ص ۲۰۱
- ❖ در انتخاب نخست وزیر شدت گرفت. با ایستادگی نمایندگان مجلس، بنی صدر مجبور شد محمد علی رجایی (مورد اعتماد مجلس) را معرفی کند. رجایی با رأی قاطع نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نخست وزیر شد.

انقلاب فرهنگی

- ❖ انقلاب فرهنگی: ص ۲۰۲
- ❖ در تاریخ انقلاب ، پاک سازی گروه های معاند که در مراکز دانشگاهی نفوذ کرده بودند و هم چنین ایجاد تحول در درس های آموزش عالی، با عنوان انقلاب فرهنگی شناخته می شود.

برکناری بنی صدر

- ❖ علت عزل بنی صدر از فرماندهی کل قوا توسط امام: ص ۲۰۲
- ❖ در آغاز جنگ بنی صدر که فرماندهی کل قوا را نیز بر عهده داشت ، سبب بسیاری از ناهماهنگی ها در جنگ بود. اختلاف ها به مرحله ای رسید که امکانی برای اصلاح باقی نماند و اساس اسلام و انقلاب به خطر افتاد.
- ❖ علت برکناری بنی صدر از ریاست جمهوری توسط مجلس: ص ۲۰۲
- ❖ به دلیل کج روی و احساس مسئولیت نکردن بنی صدر در شرایط حساس و خطیر کشور

ترور شخصیت های طراز اول کشور

- ❖ ترور فیزیکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی : ص ۲۰۳-۲۰۵
- ❖ مرحله اول ترورها (از ابتدای سال ۵۸ آغاز شد) توسط گروهک چپ التقاطی فرقان انجام می گرفت.
- ❖ تیمسار ولی قری: اولین رئیس ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران
- ❖ آیت الله مرتضی مطهری: رئیس شورای انقلاب و از معماران فکری انقلاب
- ❖ حاج مهدی عراقی: از چهره های شاخص انقلابی و فرزندش
- ❖ آیت الله قاضی طباطبایی: پس از اقامه نماز عید قربان در تبریز
- ❖ دکتر محمد مفتاح: استاد دانشکده الهیات تهران و از علمای برجسته انقلابی

- ❖ مرحله دوم توسط سازمان مجاهدین خلق و پس از عزل بنی صدر آغاز شد.
- ❖ آیت الله سید علی خامنه ای به شدت مجروح شدند.
- ❖ آیت الله شهید دکتر سید محمد بهشتی همراه ۷۲ تن در هفتم تیر در بمب گذاری در دفتر حزب جمهوری اسلامی
- ❖ آقایان رجایی و باهنر : به دنبال بمب گذاری در محل تشکیل هیئت دولت
- ❖ شهدای محراب: ص ۲۰۶
- ❖ ترور ائمه جمعه و جماعات از جمله: آیت الله دستغیب در شیراز ، آیت الله مدنی در تبریز ، آیت الله صدوقی در یزد ، آیت الله اشرفی اصفهانی در کرمانشاه و حجت الاسلام هاشمی نژاد در مشهد.

اقدامات دشمنان انقلاب (با حمایت آمریکا) برای به سقوط کشاندن انقلاب

- ❖ اقدامات دشمنان انقلاب (با حمایت آمریکا) برای به سقوط کشاندن انقلاب : ص ۲۰۶
- ❖ ۱. تقویت و تشویق گروهک های ضد انقلاب ۲. ایجاد آشوب های استانی (حرکت های قومی) ۳. ایجاد اختلاف در ارکان اصلی نظام ۴. ترور شخصیت های برجسته انقلاب ۵. جوسازی و ایجاد جنگ روانی ۶. حمله نظامی آمریکا به ایران ۷. طراحی کودتا ۸. مخالفت با دستیابی ایران به فناوری هسته ای

حمله ی نظامی آمریکا به ایران

- ❖ علت و نتیجه حمله آمریکا به طیس: ص ۲۰۷
- ❖ زمام داران آمریکا پس از تسخیر سفارت این کشور در تهران ، تصمیم گرفتند به بهانه نجات گروگان ها به عملیات تلافی جویانه ای دست بزنند .
- ❖ مهاجمان در کویر طیس در تاریکی شب فرود آمدند. هنگام پرواز توفان شن آغاز شده و آن ها را گرفتار کرد. هنگام برخاستن از زمین در اثر برخورد یک هواپیما با یک چرخ بال هر دو منهدم شدند و هشت تن از متجاوزان در آتش سوختند و سایرین فوراً منطقه را ترک کردند .

طراحی کودتا (کودتای نوژه)

- ❖ کودتای نوژه : ص ۲۰۸
- ❖ دشمنان انقلاب پس از ناکامی در حمله نظامی و اشغال یا بمباران مراکز مهم کشور از جمله قم ، تهران و اقامتگاه امام تکلیف انقلاب را یکسره کنند.
- ❖ عاملان کودتا (کودتای نوژه) بنا بود از پایگاه هوایی شهید نوژه همدان عملیات خود را آغاز کنند و به آنان در مورد حفظ بنی صدر توصیه شده بود.
- ❖ این کودتا با نفوذ نیروهای مؤمن و وطن خواه انقلاب در درون کودتاچیان، هوشیاری نظام نوپای انقلابی و از همه بالاتر لطف الهی، شکست خورد.
- ❖ سازمان نقاب: ص ۲۰۸
- ❖ تعدادی از افسران وابسته به رژیم پهلوی و هوادار بختیار، موسوم به «سازمان نقاب» بودند

مخالفت با دستیابی ایران به فناوری هسته ای صلح آمیز

- ❖ علت مخالفت دولت آمریکا و برخی کشورهای استعماری با برنامه هسته ای صلح آمیز ایران: ص ۲۰۸
- ❖ این کشورها می خواهند دانش ارزشمند هسته ای در انحصار کامل خودشان باشد و دیگر کشورها به آن دسترسی نداشته باشند.

درس بیست و چهارم: جنگ تحمیلی رژیم بعثی حاکم بر عراق علیه ایران

آغاز جنگ تحمیلی

- ❖ سابقه دشمنی ایران و عراق: ص ۲۱۰
- ❖ سابقه دشمنی دولت مردان عراق با ایران ، به دوران صفویان باز می گردد .
- ❖ تأسیس کشور عراق: ص ۲۱۰

- ❖ با تجزیه امپراطوری عثمانی (پس از جنگ جهانی اول) از ترکیب استان بغداد ، موصل و بصره ، کشور عراق تأسیس شد وزیر سلطه مستقیم انگلستان قرار گرفت .
- ❖ ادعای عبدالکریم قاسم در مورد ایران: ص ۲۱۰
- ❖ در سال ۱۳۳۸ش عبدالکریم قاسم، رئیس جمهور عراق، ادعا کرد خرمشهر قسمتی از خاک عراق است.
- ❖ عهدنامه الجزایر: ص ۲۱۰
- ❖ موضوع تجاوز ارتش عراق به ایران در سازمان ملل مطرح شد و با وساطت رئیس جمهور الجزایر، عهدنامه الجزایر در سال ۱۳۵۳ بین ایران و عراق به امضا رسید.
- ❖ تصور صدام از حمله به ایران: ص ۲۱۱
- ❖ با وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تضعیف ارتش و نیروهای مسلح و بروز بحران های داخلی، رژیم عراق تصور می کرد که زمینه خوبی برای تجاوز به ایران فراهم شده است. و به دلیل وقوع انقلاب، کشور آمادگی رویارویی با جنگ خارجی را ندارد.

ایرانیان بسیج می شوند

- ❖ اقدام امام خمینی برای مقابله با تهاجم عراق به ایران: ص ۲۱۲
- ❖ امام خمینی از مردم خواست تا در برابر دشمن ایستادگی کنند و فرمان داد مردم به خصوص جوانان آماده رویارویی با دشمن شوند.
- ❖ مهمترین مراکز جمع آوری لوازم و کمک های مردمی برای جبهه های جنگ: ص ۲۱۲
- ❖ مساجد
- ❖ نتیجه پیروزی های پی در پی ایران در جنگ: ص ۲۱۳
- ❖ به تقویت وحدت ملی در کشور انجامید.

صدام و حامیانش در جست و جوی چاره

- ❖ علت ندای صلح خواهی صدام: ص ۲۱۴
- ❖ در حالی که نیرو های ایران ، پی در پی عراقی ها را به عقب می راندند.
- ❖ علت عدم پذیرش پیشنهاد آتش بس توسط دولتمردان ایران: ص ۲۱۴
- ❖ ۱- زیرا بخش هایی از ایران در تصرف عراق بود و قبول آتش بس موجب تثبیت حضور آنان در خاک ایران می شد.
- ❖ ۲- صدام در صدد بود با آتش بس ، فرصتی به دست آورد تا به تجدید قوا و بازسازی نیروهای خود به پردازد .
- ❖ ۳- صدام که با حمله به ایران ، هزاران نفر را شهید و خانواده های زیادی را داغ دار کرده بود ، باید به عنوان آغازگر جنگ محکوم و تنبیه می شد.

حمله ی موشکی عراق به شهرهای ایران

- ❖ هدف عراق از حمله موشکی به شهرها: ص ۲۱۵
- ❖ حمله موشکی به شهرها با هدف شکستن روحیه مقاومت مردم ایران آغاز شد
- ❖ مهم ترین حوادثی که آمریکا در جریان جنگ تحمیلی به نفع صدام در آن ها نقش داشت: ص ۲۱۵
- ❖ اعزام ناوگان جنگی به خلیج فارس و هدف قرار دادن هواپیمای مسافربری ایران در تیرماه ۱۳۶۷

قطعه نامه ی ۵۹۸

- ❖ مورد توجه قرار گرفتن خواسته های ایران در قطعه نامه ۵۹۸: ص ۲۱۶
- ❖ ۱- عقب نشینی به مرز های بین المللی پس از آتش بس
- ❖ ۲. تعیین متجاوز
- ❖ نتیجه مذاکرات قطعه نامه ۵۹۸: ص ۲۱۷
- ❖ عراق به اعتبار قرارداد سال ۱۹۷۵م (الجزایر) صحه گذاشت و خط تالوگ در اروندرود، به عنوان مرز آبی دو کشور تثبیت شد.

❖ هدف اصلی صدام در حمله به ایران: ص ۲۱۷

❖ به هم زدن قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر و تصرف کل اروندرود

ارتحال امام خمینی و رهبری آیت الله خامنه ای

❖ شرایط رهبری در اصل یکصد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: ص ۲۱۷

❖ اجتهاد، عدالت، تقوا، بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، درایت، تدبیر، شجاعت و توانمندیهای مدیریتی لازم برای هدایت امت اسلام

❖ علل انتخاب آیت الله خامنه ای به رهبری توسط مجلس خبرگان: ص ۲۱۸

❖ پیرو، همراه و هم‌رزم امام خمینی (رحمة الله علیه) از آغاز مبارزه تا پیروزی انقلاب اسلامی - حضور در صحنه های مختلف مقابله با رژیم پهلوی به همین سبب مکرر دستگیر، زندانی و تبعید شدند. - یآوری بصیر و ثابت قدم برای انقلاب و حضرت امام هنگامی که کشور گرفتار توطئه های پیچیده دشمنان خارجی و ضدانقلاب داخلی و نیز جنگ تحمیلی بود - برعهده گرفتن مسئولیت های خطیری را از جمله دو دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران -

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

❖ متن زیر را بخوانید و به پرسش های داده شده پاسخ دهید: ص ۲۱۲

❖ «رژیم متجاوز بعثی عراق با پشت گرمی و حمایت کشورهای دیگر، به تهاجمی همه جانبه علیه ایران دست زد. از آنجاکه ایران هنوز آمادگی کافی برای مواجهه با جنگی بزرگ را نداشت، نیروهای زمینی صدام موفق شدند به سرعت از مرزها بگذرند و با کشتار مردم بی گناه و اسارت آن ها، بخش هایی از مناطق غربی و جنوبی کشور را اشغال کنند ارتش بعثی صدام قسمت هایی از استان های کرمانشاه، ایلام، کردستان و خوزستان را به اشغال خود درآورد؛ خرمشهر به اشغال آن ها درآمد و شهر آبادان نیز محاصره شد. صدام به علت نداشتن درک صحیح از میهن دوستی ایرانیان و علاقه مردم به انقلاب و کشور، اعلام کرده بود که طی شش روز جمهوری اسلامی را نابود خواهد کرد»

❖ الف - چرا صدام اعلام کرده بود که طی شش روز جمهوری اسلامی را نابود خواهد کرد؟

❖ به علت نداشتن درک صحیح از میهن دوستی ایرانیان علاقه مردم به انقلاب و کشور

❖ ب - ارتش بعثی صدام کدام شهر را محاصره کرده بود؟

❖ آبادان

درس بیست و پنجم: آرمان ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی

آرمان ها و هدف های انقلاب اسلامی

❖ آرمان ها و هدف های انقلاب اسلامی: ص ۲۲۰

❖ استقلال آزادی جمهوری اسلامی

❖ نخستین آرمان انقلاب اسلامی: ص ۲۲۰

❖ استقلال.

❖ چه کشوری به تعالی می رسد؟ ص ۲۲۰

❖ تجربه تاریخی ایران و سایر جامعه هایی که روزگاری زیر سلطه و استعمار قدرتهای بیگانه بوده اند، نشان می دهد، هیچ کشوری تا خود را از بند اسارت و سلطه بیگانگان نجات ندهد، به سعادت، تعالی و اقتدار نخواهد رسید.

ابعاد استقلال

❖ استقلال فکری: ص ۲۲۰

❖ استقلال فکری در هر کشور زمانی حاصل می شود که مردم باور کنند، بیگانگان بر آنان برتری ذاتی ندارند و آنها نیز با همت و پشتکار خود میتوانند به سازندگی، پیشرفت، نوآوری و تعالی برسند.

❖ شرط تحقق استقلال فکری و فرهنگی ملت ایران، ایجاد نوعی تحول عمیق اندیشه ای و اعتقادی در آنان، و بازگشت به

فرهنگ غنی اسلام و ایران است.

❖ شرط اول استقلال از دیدگاه امام: ص ۲۲۱

❖ امام خمینی در اهمیت استقلال فکری گفته است: «استقلال فکری، شرط اول استقلال است.»

❖ استقلال سیاسی: ص ۲۲۱

❖ به این معنی است که مدیران و مسئولان کشور، در تعیین خط مشی اجرای برنامه های کشور تابع دستور بیگانگان و مداخله آن ها نباشند.

❖ استقلال اقتصادی: ص ۲۲۱

❖ به معنای نداشتن وابستگی در ابعاد گوناگون اقتصادی است. کشوری به استقلال اقتصادی می رسد که برای تأمین نیاز های اساسی خود به دیگران وابسته نباشد، وگرنه مبادله اقتصادی میان کشور ها به معنی فقدان استقلال اقتصادی نیست؛ زیرا کشورها به هم نیاز دارند.

ب- آزادی

❖ مفهوم یافتن واژه ی آزادی: ص ۲۲۲

❖ واژه آزادی، همواره در کنار قانون و معنویت مفهوم و معنی می‌یابد.

ج- جمهوری اسلامی

❖ جمهوری اسلامی: ص ۲۲۳

❖ جمهوری اسلامی ایران (حکومت مردم سالاری دینی) از دو واژه جمهوری و اسلامی تشکیل شده است؛ یعنی به آرای مردم و حاکمیت قانون های متعالی اسلام متکی است.

ابعاد سیاسی دستاوردهای انقلاب اسلامی

❖ جایگاه اصیل شیعه، ولایت فقیه مطابق تعالیم: ص ۲۲۳

❖ مطابق تعالیم شیعی، ولایت فقیه به عنوان هسته مرکزی نظام جمهوری اسلامی دارای مشروعیت الهی است که با مقبولیت مردمی تحقق و عینیت می یابد.

❖ - اهداف انقلاب اسلامی ایران: ص ۲۲۳

❖ ۱- برپایی عدل و عدالت اجتماعی ۲- دوری از هر گونه تبعیض و نابرابری ۳- نفی ظلم و ستم ۴- قانون گرایی ۵- توجه به مردم به ویژه محرومان جامعه ۶- مبارزه با مفاسد اقتصادی و اجتماعی

❖ دستاوردهای سیاسی انقلاب اسلامی: ص ۲۲۳

❖ ۱- تغییر رژیم وابسته و خودکامه شاهنشاهی و رفع استعمار و استبداد از ملت ایران. ۲- استقرار نظام جمهوری اسلامی (شکل گیری نظام حکومتی مبتنی بر ولایت فقیه و نقش مردم در تعیین سرنوشت خود) ۳- تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. ۴- استقلال سیاسی. ۵- پیوند دین و سیاست و ارائه ی الگوی نوین برای مردم سالاری دینی. ۶- رشد سیاسی و آگاهی های عمومی مردم و حضور مردم در صحنه های گوناگون. ۷- شکست اُبَهِت قدرت های غرب و شرق و قدرت های سلطه گر خارجی. ۸- عدم سلطه

❖ اولین نتیجه انقلاب اسلامی در داخل کشور: ص ۲۲۳

❖ تغییر رژیم وابسته و خودکامه شاهنشاهی و استقرار نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر آرا و خواسته های مردم به جای آن

❖ از مهمترین اصل های قانون اساسی: ص ۲۲۳

❖ اصل «ولایت فقیه» است. این اصل مترقی، ضامن حفظ تمامیت ارضی، حراست از ارزشها و آرمانهای انقلاب و منافع ملی مردم ایران و مانع مهمی در جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری و نفوذ بیگانه به شمار می رود

❖ مهمترین شاخصه رسمی و قانونی مشارکت سیاسی مردم: ص ۲۲۴

❖ حضور آنان در «انتخابات» گوناگون.

ب) ابعاد فرهنگی

- ❖ بهانه رژیم برای تخریب سنت های اصیل دینی و ملی مردم مسلمان ایران: ص ۲۲۶
- ❖ به بهانه تجددخواهی و نوگرایی، با ترویج فرهنگ مبتذل غربی
- ❖ وضعیت فرهنگی قبل از انقلاب: ص ۲۲۷
- ❖ یکی از شاخصه های فرهنگی حاکمیت استبداد دوران پهلوی، تخریب سنت های اصیل دینی و ملی مردم مسلمان ایران بود. این سیاست، به بهانه تجددخواهی و نوگرایی، با ترویج فرهنگ مبتذل غربی، بسیاری از مظاهر فرهنگ ملی را که نشانه هویت تاریخی مردم مسلمان ایران بود، از میان برد.

دستاوردهای فرهنگی انقلاب اسلامی

- ❖ دستاوردهای فرهنگی انقلاب اسلام: ص ۲۲۸-۲۲۷
- ❖ ۱- احیای فرهنگ اسلامی به عنوان مکتبی پویا و حیات بخش
- ❖ ۲- زنده کردن احساس خودباوری و جلوگیری از تداوم احساس حقارت و خودباختگی در جامعه
- ❖ ۳- خود آگاهی فرهنگی و پیدایش روحیه اعتماد به نفس
- ❖ ۴- بستن کانونهای فساد، مبارزه با ترویج مادیگری و فرهنگ غربی و پاکسازی جامعه از آلودگیهای فرهنگی
- ❖ ۵- افزایش آگاهی عمومی، رشد مطبوعات و نشریات و گسترش کانون های آموزشی و تربیتی ۶- احیای شخصیت اصیل زن ایرانی که در رژیم گذشته هویت خود را از دست داده بود
- ❖ ۷- احیای تفکر دینی، تحول در ارزش ها و احیای مفاهیمی مانند جهاد و شهادت و ایثار و اخلاص
- ❖ ۸- مردمی شدن قوای مسلح و سازمان دهی بسیج مردمی
- ❖ ۹- هماهنگی بین تعهد و تخصص و دیانت و روشنگری و همکاری حوزه و دانشگاه

ج) ابعاد اقتصادی

- ❖ وضعیت اقتصادی قبل از انقلاب: ص ۲۲۸
- ❖ اقتصاد ایران قبل از انقلاب وابسته و تک محصولی بود
- ❖ به جای فعالیت های زیربنایی و عمرانی و توجه به تولید و صادرات غیرنفتی، دارایی و امکانات کشور، عمدتاً صرف برنامه های غیر بنیادی و غیر مولد می شد.
- ❖ اکثریت فعالیت های اقتصادی مبتنی بر درآمد حاصل از فروش نفت بود
- ❖ به کار گرفته نشدن درآمدهای سرشار نفتی در تقویت بنیه اقتصاد کشور

دستاوردهای اقتصادی انقلاب

- ❖ دستاوردهای اقتصادی انقلاب اسلامی: ص ۲۲۸
- ❖ ۱- تولید بیش تر کالاها در داخل و حتی صدور بعضی از آن ها به خارج از کشور ۲- افزایش چشم گیر سهم صادرات غیر نفتی ۳- عمران و آبادی روستاها و برخوردار کردن روستاهای ایران از آب، برق، مخابرات، مراکز آموزشی و ...

د) ابعاد علمی و فناوری های نوین

- ❖ دستاوردهای علمی و فناوری های نوین انقلاب اسلامی: ص ۲۲۹
- ❖ ۱- توجه به صنایع سنگین و اقدامهای بنیادی و زیربنایی ۲- توسعه روزافزون در صنایع دفاعی، نفت، پتروشیمی، ذوب آهن، فولاد، برق ۳- همچنین ساخت سدهای بزرگ ۴- گسترش یا نوسازی راه های کشور ۵- پیشرفتهای عظیم در حوزه علم و فناوری، بیولوژی مولکولی و سلولهای بنیادی ۶- دست یابی به فناوری هسته ای با کاربرد صلح آمیز
- ❖ دستاوردهای ایران در زمینه فناوری هسته ای: ص ۲۲۹
- ❖ ۱- دسترسی به چرخه سوخت هسته ای، یعنی فرایند تبدیل اورانیوم طبیعی به سوخت مورد نیاز برای تولید انرژی هسته ای
- ❖ ۲- تولید نسل جدیدی از سانتریفیوژهای هسته ای

موانع احتمالی انقلاب از نظر مقام معظم رهبری

❖ آفات انقلاب از دیدگاه آیت الله خامنه ای: ص ۲۳۲-۲۳۲۱

- ❖ ۱- میکروب رجعت یا ارتجاع،
- ❖ ۲- نفوذ فساد و ایجاد تردید در اذهان جوانان نسبت به آرمانها، دنیاطلبی
- ❖ ۳- اشتغال به زینت های دنیوی و زندگی راحت در جامعه و بروز علائم زندگی تجملاتی در میان عناصر انقلابی.
- ❖ ۴- پرداختن به مال و مال اندوزی، دچار شدن به فسادهای اخلاقی — مالی و داخلی

چشم انداز بیست ساله مقام معظم رهبری

❖ ابلاغ پیش نویس چشم انداز بیست ساله و سیاست های کلی نظام که مقام معظم رهبری به قوای سه گانه: ص ۲۳۲

- ❖ هدف گذاری که در این چشم انداز مورد تأکید رهبری نظام قرار گرفته، این است که پس از بیست سال، ایران در حوزه های فرهنگی، علمی، فناوری اقتصادی، دفاعی و سیاسی، به قدرت اول منطقه آسیای جنوب غربی، خاورمیانه، خلیج فارس، قفقاز و آسیای میانه تبدیل شود.